

Quick Scan Miljoenennota en Rijksbegroting 2024

Inhoud

RO/Wonen.....	2
Bereikbaarheid	6
Economie.....	7
Energie.....	12
Landelijk Gebied	16
Natuur	16
Landbouw.....	21
Milieu.....	23
Klimaatadaptie	27
Klimaatmitigatie	30
Cultuur en Erfgoed	33
Water en Bodem	34
Financiën	38
Bestuur	39
Europa	45
Data	47

RO/Wonen

Onderwerp	Passage Miljoenennota en/of Rijksbegroting	Toelichting/Duiding Provincie Utrecht
<p>Woningbouw</p>	<p>Zowel de materiaalkosten als de rente zijn in korte tijd sterk gestegen. Bouwers en ontwikkelaars van woningen staan daardoor voor hogere kosten, terwijl zij al te maken hadden met andere belemmeringen als gevolg van de krappe arbeidsmarkt en lange procedures van vergunningverlening en stikstof. De sterke stijging van de hypotheekrente beïnvloedt ook de prijs die mensen willen en kunnen betalen. Teruglopende verkopen en de prijsdalingen beïnvloeden de financiële haalbaarheid van huidige bouwplannen. De prijzen van woningen en van grond moeten zich aan de nieuwe situatie aanpassen, maar dit kost tijd. Voor lopende projecten werken bouwers, ontwikkelaars en gemeenten samen om manieren te vinden projecten doorgang te laten vinden en de woningbouwproductie op gang te houden. Toch is de verwachting dat de gestegen kosten in combinatie met de verminderde vraag zorgen voor een tijdelijke dip in de bouwproductie in 2024. Het kabinet zet daarom onder meer via de start-bouwimpuls, een tijdelijke huurprijsoplag voor nieuwbouwprojecten bij de wet betaalbare huur en het wetsvoorstel regie op de volkshuisvesting maximaal in om projecten die al vergund zijn toch door te kunnen laten gaan. (Miljoenennota 2024, p. 31)</p> <p>Klimaatschade werd lang niet meegenomen in productiekosten. De uitbreiding van het Europees systeem voor emissiehandel (EU ETS) zorgt ervoor dat in 2030 bijna driekwart van alle uitstoot beprijsd wordt in de EU. De afgesproken afbouw van het aantal emissierechten zorgt ervoor dat de industrie in 2040 nagenoeg klimaatneutraal zal zijn, en dat de emissies in de gebouwde omgeving en het wegtransport met zo'n 85% zijn afgenomen ten opzichte van 1990. (Miljoenennota 2024, p. 118).</p> <p>Op het Mobiliteitsfonds wordt 350 miljoen euro voor de ontsluiting van woningbouw van 2023 naar 2024 geschoven. De Tweede Kamer heeft verzocht geen onomkeerbare stappen te zetten totdat de Tweede Kamer, vergaderjaar 2023–2024, 36 410, nr. 1 76 behandeling in de kamer is afgerond waardoor de planning om de volledige middelen dit jaar uit te keren niet meer realistisch is. (Miljoenennota 2024, p.76-77)</p>	<p>Voor PU (en alle andere provincies) gaat het budget van SBI voor projecten op korte termijn te laag zijn.</p> <p>Invoering wet versterking regie gaat naar verwachting niet zorgen voor bouw impuls op korte termijn.</p> <p>Er wordt ingezet op tijdelijke maatregelen omdat wordt uitgegaan van een dip in de woningbouw. Vanuit markt en lagere overheden is er juist behoefte aan meerjarige commitment om de doelstellingen van de woondeals te realiseren.</p>

Migratie	<p>Hiertoe moet in de komende periode belangrijke keuzes worden gemaakt over de procedures, opvang, huisvesting, woningbouw, integratie en grensbewaking (zowel Europees als nationaal) (Miljoenennota 2024, p. 34)</p>	
Omgevingswet		<p>In de miljoenennota geen aandacht voor de Omgevingswet. In de begroting van Binnenlandse zaken niets nieuws over de (bedoeling van de) wet als zodanig. Wel aandacht voor de blijvende (financiële) verantwoordelijkheid van het Rijk bij de invoering. De kostenverdeling lijkt in overeenstemming met de met IPO gemaakte afspraken.</p>
Volks-huisvesting	<p>Op veel plaatsen in Nederland stijgt de materiële welvaart, arbeid en vrije tijd en veiligheid, maar op veel plekken (niet enkel in 'de regio') daalt de brede welvaart, onder andere met betrekking tot wonen. Dit laatste is vooral zichtbaar in minder stedelijke gemeenten. (Miljoenennota 2024, p. 14)</p> <p>Met het koopkrachtpakket worden onder andere het kindgebonden budget en de huurtoeslag verhoogd. (Miljoenennota 2024, p. 48).</p> <p>Daarnaast is de afspraak uit het voorjaar verwerkt dat de eigen bijdrage vanaf 2025 stapsgewijs licht verhoogd wordt, ter dekking van de uitvoeringskosten voor de wetsvoorstellen Versterking Regie op de Volkshuisvesting en Betaalbare huur (Miljoenennota 2024, p. 51)</p> <p>Volkshuisvestingsfonds 290 mln (Begroting BZK 2024, p. 61)</p>	<p>Betaalbaar wonen in een veilige leefomgeving wordt terecht gezien als een belangrijke component in het kader van kansgelijkheid en bestaanszekerheid, het centrale verkiezingsthema.</p>
Woonzorg	<p>In de woondeals is afgesproken dat er regionaal afgestemde woonzorgvisies komen voor alle aandachtsgroepen (in 2024). De woondeals worden vanaf 2024 geactualiseerd met de huisvestingsopgave voor aandachtsgroepen die volgt uit de woonzorgvisies. (Begroting BZK 2024, p. 19)</p> <p>In 2024 spannen we ons in om de dip in de nieuwbouw te beperken en te zorgen dat de woningbouw na herstel weer opveert en stellen we opnieuw middelen beschikbaar voor de Regeling huisvesting aandachtsgroepen en de Regeling grote gezinnen. In de schaarste aan woningen moeten we ervoor zorgen dat de</p>	<p>De provincie krijgt ook een regierol bij de op te stellen gemeentelijke, integrale woonzorgvisies waarin de woon- en zorgbehoeften van aandachtsgroepen (incl. ouderen) en de daaruit voortvloeiende opgave op wonen en zorg in beeld worden gebracht. Deze woonzorgvisie zal een onderdeel zijn van het volkshuisvestingsprogramma. De provincie, regio's en</p>

	<p>meest kwetsbare mensen extra beschermd worden. Het wetsvoorstel Versterking regie op de volkshuisvesting voorziet er daarom in dat alle gemeenten vanaf 2024 aan de slag gaan met het maken van een huisvestingsverordening met daarin een urgentieregeling voor specifiek in de wet aangeduide aandachtsgroepen. (Begroting BZK 2024, p. 16).</p> <p>In 2024 ondersteunen we gemeenten en provincies bij het verder uitwerken van woningbouwplannen voor ouderen. Ook kunnen er aanvragen worden ingediend voor een stimuleringsregeling voor ontmoetingsruimten. Stimuleren van doorstroming van ouderen naar een passende woning. (Begroting BZK 2024, p. 16)</p> <p>Het wetsvoorstel versterking regie op de volkshuisvesting, waarvan de inwerkingtreding is voorzien in 2024. (Begroting BZK 2024, p. 58)</p>	<p>gemeenten hebben hierover afspraken gemaakt in de woondeals. De behoefte aan passende huisvesting voor aandachtsgroepen is groot.</p> <p>Aangezien de provincie een nieuwe coördinerende en regisserende rol heeft bij de woonzorgvisies, investeren we als provincie in een provinciaal netwerk op wonen en zorg, versterken we waar nodig de organisatie met expertise op wonen en zorg en brengen we de opgave in beeld.</p>
Duurzame woningbouw	<p>We willen de duurzaamheid, leefbaarheid en veiligheid verbeteren. Dit omvat het stapsgewijs verminderen van CO2 in de gebouwde omgeving (een reductie van 55% ten opzichte van 1990 in 2030), het realiseren van kwalitatief goede en duurzame woningen die voor iedereen bereikbaar zijn en het verbeteren van het perspectief voor kwetsbare gebieden. (Begroting BZK 2024, p.21).</p> <p>In 2024 wordt de regelgeving voor de genoemde aanscherping en uitbreiding van de milieuprestatie-eis en voor de verdergaande sturing op CO2 bij de Tweede Kamer voorgehangen. Tevens wordt in 2024 uitvoering gegeven aan het genoemde bouwen met biobased grondstoffen. De positie van de stichting Nationale Milieudatabase (NMD) wordt in afstemming met het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (IenW) herzien. Doel is de robuustheid van de NMD te vergroten, aangezien deze hoofdzakelijk uit publieke middelen wordt bekostigd. (Begroting BZK 2024, p.75)</p>	<p>Deze maatregelen komen terug in de gesprekken die we vanuit het convenant Duurzame Woningbouw voeren met het ministerie BZK over de Routekaart. Dit sluit ook aan bij de Agenda Natuurinclusief, waar natuurinclusief en duurzaam bouwen nadrukkelijk één van de doelen is.</p>
Groen Groeit Mee	<p>Om natuur in steden te versterken werken we met andere ministeries en overheden samen. Dat gebeurt via het programma Groen in en om de stad. We onderzoeken of er landelijk eisen kunnen worden gesteld aan de aanleg van natuur in stedelijke gebieden en hoe gemeenten en provincies kunnen worden ondersteund met richtlijnen, financiering en andere instrumenten. (Begroting LNV 2024, p. 15).</p>	
Gezonde Leef-omgeving	<p>Het bevorderen van brede welvaart in alle regio's vraagt om een samenhangende afweging van alle aspecten die hierbij een rol spelen. Hierbij zijn alle aspecten die relevant zijn voor brede welvaart van belang om in ogenschouw te nemen, bijvoorbeeld infrastructuur,</p>	

	<p>veiligheid, gezondheid, economische ontwikkeling en cultuur, zoals monumenten en bibliotheken. (Miljoenennota 2024, p. 14).</p> <p>De duurzaamheidstransitie kan niet alleen bijdragen aan de vermindering van risico's door klimaatverandering, maar kan ook positieve gevolgen hebben voor de gezondheid van mensen. Zo levert de vervanging van fossiele energie door duurzame energie een jaarlijkse gezondheidswinst op die in omvang vergelijkbaar is met het aantal verloren levensjaren door doden en gewonden bij verkeersongevallen.³⁰ Ook schone mobiliteit draagt niet alleen bij aan een beter klimaat, maar verbetert ook de luchtkwaliteit in steden, wat vervolgens weer effect heeft op de gezondheid van mensen. (Miljoenennota 2024, p. 20).</p> <p>Omdat de fysieke ruimte beperkt is, moeten er keuzes worden gemaakt hoe deze wordt ingezet, bijvoorbeeld voor landbouw, natuur, energietransitie, of woningbouw. De natuur- en klimaatrestrictie heeft betrekking op de beperkingen en uitdagingen die voortkomen uit klimaatverandering, de achteruitgang van de natuur en de noodzaak om de afgesproken doelstellingen hiervoor te halen zodat Nederland in de toekomst leefbaar blijft. (Miljoenennota 2024, p. 109-110).</p>	
<p>Huisvesting van statushouders</p>	<p>We stimuleren de bouw van flexwoningen verder voor onder andere statushouders en Oekraïense ontheemden (Begroting BZK 2024, p. 14).</p> <p>In 2024 spannen we ons in om de dip in de nieuwbouw te beperken en te zorgen dat de woningbouw na herstel weer opveert en stellen we opnieuw middelen beschikbaar voor de Regeling huisvesting aandachtsgroepen en de Regeling grote gezinnen. (Begroting BZK 2024, p. 16).</p>	<p>In de voorjaarsnota van 2023 is 300 miljoen opgenomen voor de bouw van flexwoningen voor bijzondere doelgroepen (waaronder statushouders, vluchtelingen met een verblijfsvergunning). Flexwoningen worden ingekocht door BZK en aangeboden aan gemeenten. De woningen hebben een financiële herplaatsingsgarantie om businesscases sluitend te maken voor gemeenten.</p> <p>Met verschillende regelingen probeert het Rijk gemeenten te ondersteunen in hun wettelijke taak statushouders te huisvesten. Een van deze regelingen is de Regeling huisvesting Grote gezinnen waarvoor in 2023 3,5 miljoen beschikbaar is. Gemeenten kunnen aanspraak maken wanneer zij een gezin van 7</p>

		<p>personen of meer moeten huisvesten. Met het geld kan bijvoorbeeld een dakkapel gebouwd worden.</p> <p>Vanuit de provincie wordt toezicht gehouden op de huisvesting van statushouders. Daarnaast wordt vanuit het Kansenmakersteam meegedacht over de inzet van regelingen en de bouw van flexwoningen.</p>
--	--	--

Bereikbaarheid

Onderwerp	Passage miljoenennota en Rijksbegroting	Toelichting/Duiding provincie Utrecht
Mobiliteit en woningbouw	Op het Mobiliteitsfonds wordt 350 miljoen euro voor de ontsluiting van woningbouw van 2023 naar 2024 geschoven. De Tweede Kamer heeft verzocht geen onomkeerbare stappen te zetten totdat de behandeling in de kamer is afgerond waardoor de planning om de volledige middelen dit jaar uit te keren niet meer realistisch is. (Miljoenennota 2024, p. 77).	Dit betekent dat de (mogelijk) afspraken over provinciale bijdrage aan de versnellingsafspraken verstedelijking later tot stand komen.
Extra middelen mobiliteit	Over strategische heroriëntatie is opgenomen: De komende jaren zetten we maximaal in op behoud van onze wegen, vaarwegen en waterwerken voor meer zekerheid voor gebruikers, marktpartijen en uitvoerders. Er is een Basiskwaliteitsniveau van de netwerken van Rijkswaterstaat gedefinieerd. Dit geeft aan waar een weg, vaarweg of waterwerk in de basis aan moet voldoen om gebruikers en belanghebbenden goed te kunnen blijven bedienen. Voor de financiering hiervan worden aan het instandhoudingsbudget aanvullende middelen uit het Coalitieakkoord en middelen uit de aanlegportefeuille toegevoegd. Daarbij zijn ook inhoudelijke keuzes gemaakt om ambities met het budget in overeenstemming te brengen (Begroting I&W 2024, p. 10-11).	Over de strategische heroriëntatie en de effecten hierop voor het Utrechtse netwerk zijn we met het Rijk in gesprek.
Rijksteun voor herstel OV na corona	In de Miljoenennota 2024 wordt OV überhaupt niet genoemd. In Begroting I&W 2024 is op geen enkele wijze in paragraaf artikel 16 OV en spoor iets te zien van een reactie op de intensieve IPO-lobby samen met de 2 Vervoerregio's rond de grote steden om het regionale OV extra te steunen ivm het trage	Er komen geen extra middelen naar PU voor herstel OV post corona. Wel wordt bestaande regeling 2023 genoemd met 150 miljoen voor NS en alle regionale vervoerders. Regeling is redelijk

	<p>reizigersherstel postcorona en de problemen met de grote personeelstekorten.</p> <p>Overigens wordt er ook nergens specifieke aandacht besteed aan OV en landelijk gebied dat wellicht veel te verwachten gelet op de politieke aandacht de laatste tijd.</p>	<p>gesloten. Onze OV-vervoerders hebben aangevraagd waarvan 1 een nul-aanvraag en de ander een beperkt bedrag.</p>
--	--	--

Economie

Onderwerp	Passage Miljoenennota en Rijksbegroting	Toelichting/Duiding provincie Utrecht
Nieuwe economie	<p>Klimaatbeleid biedt economische kansen en kan nieuwe banen creëren. De duurzaamheidstransitie gaat gepaard met investeringen in onderzoek en innovatie van klimaatneutrale technologieën. In een groenere economie worden geproduceerde goederen en diensten schoner en grondstoffefficiënter. Deze transitie in productieprocessen kan leiden tot nieuwe economische activiteiten die nieuwe banen genereren en de economische welvaart vergroten. (Miljoenennota 2024, p.20)</p>	<p>Binnen team economie zijn we bezig om de bedrijven en werknemers in de regio voor te bereiden op de nieuwe economie en banen (UTA).</p>
MKB	<p>Het kabinet staat achter de doelstelling van de fiscale bedrijfsopvolgingsfaciliteiten, maar vindt het belangrijk dat knelpunten geadresseerd worden en de doelmatigheid en doeltreffend van de faciliteiten verbeterd worden. (Miljoenennota 2024, p. 86)</p> <p>Het budget [wordt] verhoogd van investeringsregelingen voor ondernemers, dit is gericht op innovatie-ontwikkeltrajecten (WBSO), de milieu-investeringsaftrek (MIA) en de energie-investeringsaftrek (EIA). (Miljoenennota 2024, p. 71)</p> <p>Om de toegang tot het brede mkb tot overheidsdienstverlening te verbeteren werkt EZK aan actieprogramma mkb ondernemingsdienstverlening 2023-2025 met een focus op samenwerking tussen landelijke en regionale organisaties als de KVK, RVO en de ROMs en andere overheden. (Begroting EZK 2024, p. 21).</p>	<p>Vanuit de PU is er een programma bedrijfsopvolging. In 2024 volgen hiervan de resultaten.</p> <p>Vanuit Utrecht is gestart met de samenwerking met de KvK en zijn we nauw betrokken bij het EZK-traject.</p> <p>IBO sluit aan bij MKB-dienstverleningstraject.</p>
Circulair	<p>De duurzaamheidstransitie kan niet alleen bijdragen aan de vermindering van risico's door klimaatverandering, maar kan ook positieve gevolgen hebben voor de gezondheid van mensen. (Miljoenennota 2024, p.20)</p> <p>EZK zet ook in op verbetering van de</p>	<p>PU kijkt naar financieringsvraagstukken van ondernemers en probeert bij te dragen aan systeem oplossingen (bijv. via kopgroep circulair financieren).</p>

	<p>financieringsmogelijkheden voor MKB-ondernemers. Hiertoe wordt een centrale financieringshub ontwikkeld middels publiek-private samenwerking. Het verduurzamen van het mkb is één van de doelen waar EZK, samen met haar partners, op inzet. Voor de verschillende programma's en regelingen wordt op dit moment een analyse met mogelijke verbeterstappen gemaakt, met oog voor passende en toegankelijke financiering. (Begroting EZK 2024, p. 21)</p> <p>Bedrijven zijn verantwoordelijkheid om rekening te houden met mens, milieu en natuur in hun waardeketens en bedrijfsvoering. Om dit te stimuleren ondersteunt EZK het vergroten van inzichtelijkheid in waardeketens, bijvoorbeeld met de Europese Corporate Sustainability Reporting Directive. Daarnaast wordt in 2024 wordt nader bekeken hoe het EZK instrumentarium beter gericht kan worden op internationaal maatschappelijk verantwoord ondernemen. (Begroting EZK, p. 22)</p> <p>Daarnaast komt er per 2024 extra geld beschikbaar voor het continueren van circulaire innovaties en de inzet gericht op circulair gedrag, en circulariteit in onderwijs en arbeidsmarkt, om zo de circulaire transitie verder te ondersteunen.</p>	
Innovatie	<p>Nederland is een van de meest concurrerende economieën van de wereld. De Nederlandse economie is de vijfde economie van de EU in termen van bbp. De economie groeide in 2022 nog met 4,3% boven de gemiddelde groei in de EU. Dankzij de goede infrastructuur, stabiel economisch beleid, een sterke rechtstaat en hoogopgeleide bevolking doet Nederland het erg goed op de ranglijsten van de meest concurrerende economieën. Zo staat Nederland bijvoorbeeld op de vijfde plaats in de IMD World Competitiveness Ranking. Ook op het gebied van innovatie doet Nederland het in Europees opzicht goed; in 2022 stond Nederland op de vierde positie op het European Innovation Scoreboard. Een toekomstbestendige economie kan brede welvaart vergroten, zoals ook beschreven in de kabinetsvisie op de toekomst van de economie (Miljoenennota 2024, p. 18).</p> <p>Het Missiegedreven Innovatiebeleid van EZK benut de innovatiekracht van het bedrijfsleven om bij te dragen aan de oplossingen voor sociale en maatschappelijke vraagstukken. Hierbij maken we scherpe keuzes op basis van de de herijkte missies, vernieuwde Kennis en Innovatie Agenda's (KIA's) en een nieuw Kennis en Innovatie Convenant (KIC). Met de vernieuwde PPS-</p>	De Utrechtse regio is in 2023 is uitgeroepen tot Europa's meest innovatieve regio.

	<p>innovatieregeling worden innovatiepartners verder gestimuleerd strategisch te investeren. Hierdoor zetten we in op maximale welvaart in brede zin, voor nu en in de toekomst.” (Begroting EZK 2024, p. 20).</p>	
<p>Digitaal vaardig</p>	<p>Digitale vaardigheden en de toepassing van nieuwe digitale technologieën zijn essentieel voor de digitale transitie en het verdienvermogen van Nederland. De focus in 2024 blijft op het stimuleren van digitale innovatie met een grote impact op de economische en maatschappelijke vooruitgang, voortbouwend op de sterktes van de Nederlandse ecosystemen. Dit doet EZK door het versterken van de kennis- en innovatiebasis door publiek-private samenwerking, en door het versterken van digitale vaardigheden en digitale innovatie in het onderwijs, voortbouwend op gehonoreerde Groeifondsvoorstellen en door te investeren in innovatieve cloudtoepassingen (Important Project of Common European Interest, IPCEI). Op Europees niveau worden in 2024 verdere stappen gezet met de totstandkoming van de AI Act die beoogt een Europese markt voor betrouwbare en innovatieve AI te creëren (Begroting EZK 2024, p. 22-23).</p>	<p>Stimuleren van digitale vaardigheden is 1 van de 3 UTA doelstellingen, die in 2024 nadrukkelijker wordt.</p> <p>Daarnaast is in Utrecht de EDIH actief voor het MKB en zijn we bezig om AI onder MKB’ers te stimuleren.</p>
<p>Arbeidsmarkt</p>	<p>De scholingssubsidie STAP, welke per 2024 wordt stopgezet [...] is gerichter vormgegeven. Hierdoor valt in 2023 een bedrag vrij van 147 miljoen euro. Van dit bedrag wordt 73,5 miljoen euro aangewend om het budget voor de scholingssubsidie SLIM incidenteel te verhogen van 2024 tot en met 2027. Hiermee wordt (eveneens cf. motie Van der Lee c.s.) individuele scholing beschikbaar gesteld.” ((Miljoenennota 2024, p.68).</p> <p>Ook is de scholingssubsidie STAP voor 2023 conform de motie Van der Lee gerichter vormgegeven. Hierdoor valt in 2023 een bedrag vrij van 147 miljoen euro. Van dit bedrag wordt 73,5 miljoen euro aangewend om scholingssubsidie SLIM te verhogen in 2024-2027 (Miljoenennota 2024, p. 61).</p>	<p>We werken in de Utrechtse regio aan het oprichten van een regionaal talentfonds wat middelen voor werkenden laagdrempeliger beschikbaar moet maken.</p>
<p>Werklocaties / ruimtelijke economie</p>	<p>EZK werkt via verschillende nationale programma’s op het gebied van energietransitie en economie en met het NOVEX-programma aan de ruimtedruk in Nederland, evenals via het programma Mooi Nederland en de Nota Ruimte aan de ruimtelijke ordening van Nederland. Samen met de regio en andere departementen geeft EZK uitvoering aan het nationaal programma werklocaties onder de Nationale Omgevingsvisie. Dit programma is gericht op het waarborgen van voldoende ruimte voor economie en het beter benutten en verduurzamen van bestaande werklocaties. EZK werkt daarbij ook aan een Ruimtelijk</p>	<p>Nationaal programma biedt aanleiding om in de Utrechtse regio aan de slag te gaan met innovatielocaties in de regio. We starten hier met een behoefte-raming.</p>

	<p>Economische Visie voor Nederland om inzicht te krijgen in de ruimtelijk-economische ontwikkelingen en het benodigde ruimtebeslag voor het bedrijfsleven voor de groene, digitale en circulaire transitie, verduurzaming van de industrie en open strategische autonomie van de EU. Deze visie wordt eind 2023 verwacht.” (Begroting EZK 2024, p. 21).</p>	
<p>Samenwerking Rijk-regio</p>	<p>Op het economisch domein wordt in 2024 voortgebouwd op de samenwerkingen met regionale partners op thema’s als het Missiegedreven Innovatiebeleid, internationalisering, energietransitie, verduurzaming van de industrie, scholing (Leven Lang Ontwikkelen), en digitalisering van het MKB. Samenhang tussen nationale en regionale activiteiten vergroot de impact en bereik van onze programma’s. Om die reden spant EZK zich in om de Regionale Ontwikkelingsmaatschappijen (ROM's) nog sterker te positioneren. EZK werkt ook samen met regio's zoals Brainport om zich verder te ontwikkelen om zo te streven naar een concurrerende hightech maakindustrie. Ook in de dienstverlening aan het mkb wordt samenwerking met de regio gezocht. (Begroting EZK 2024, p. 22).</p>	
<p>Macro-economie/brede welvaart</p>	<p>Regionaal ontwikkelt brede welvaart zich verschillend. In het rapport ‘Elke regio telt!’ constateren drie adviesraden dat welvaart en welzijn op een aantal plekken in Nederland achterlopen. [...]Het bevorderen van brede welvaart in alle regio’s vraagt om een samenhangende afweging van alle aspecten die hierbij een rol spelen. Hierbij zijn alle aspecten die relevant zijn voor brede welvaart van belang om in ogenschouw te nemen, bijvoorbeeld infrastructuur, veiligheid, gezondheid, economische ontwikkeling en cultuur, zoals monumenten en bibliotheken. (Miljoenennota 2024, p.14).</p>	<p>Versterking van de regionale economie is een wettelijke taak van de Provincie. In samenhang met het IPO wordt momenteel gekeken naar de impact van dit rapport op het beleid van de provincies.</p>
<p>Nationaal Groeifonds (NGF)</p>	<p>Om de grote maatschappelijke uitdagingen waar we voor staan te kunnen aanpakken, is de verdien capaciteit van Nederland van vitaal belang. [...] De overheid streeft daarom naar versterking en behoud van onze innovatiekracht en concurrentiepositie. De overheid investeert generiek en gericht in een innovatieve economie, met een focus op transitie, economische weerbaarheid en versterking van ecosystemen. Dit gebeurt bijvoorbeeld met het Nationaal Groeifonds, waarmee ook aanzienlijke private investeringen worden uitgelokt. (Miljoenennota 2024, p. 18).</p> <p>Bij Miljoenennota 2024 is de raming verder naar beneden bijgesteld, met de grootste bijstelling in</p>	<p>De Utrechtse regio maakt goed gebruik van de NGF-trajecten (zie ook recente statenbrief die verstuurd wordt).</p> <p>Incidenteel staat hier dat NGF niet wordt opgegeven of wordt bezuinigd, ondanks de politieke signalen de afgelopen dagen.</p>

	<p>2023. Er zijn verschillende kasschuiven verwerkt om budget naar latere jaren te schuiven. De oorzaak hiervoor zijn voornamelijk projecten die vertraging hebben opgelopen. Daarnaast is bij Miljoenennota 2024 een grote kasschuif doorgevoerd om de onverdeelde middelen in het juiste kasritme te zetten. Dit komt door een aanpassing in de eerder gemaakte planning voor de (voorwaardelijke) toekenningen. Op de fondsbegroting staat nog 8 miljard euro aan onverdeeld middelen die bestemd zijn voor ronde 4 en 5, daarnaast zijn er in de onverdeelde middelen reserveringen die in eerdere rondes zijn toegekend. (Miljoenennota 2024, p. 77).</p>	
--	--	--

Energie

Onderwerp	Passage Miljoenennota en Rijksbegroting	Toelichting/Duiding provincie Utrecht
Opwek: SDE, zon, wind, warmte	Een belangrijk knelpunt voor de toepassing van aardwarmte is het ontbreken van een (betaalbare) particuliere verzekering voor het geologische risico dat het boren van de putten voor de toepassing van aardwarmte niet succesvol is. Met deze garantieregeling aardwarmte wordt daarom het risico afgedekt dat de volgens het plan aangeboorde aardlaag minder warmwaterproductie oplevert en/of water van lagere temperatuur oplevert dan op basis van een gedegen geologisch vooronderzoek verwacht werd. Hiervoor wordt een premie van 7% gevraagd en de garantie wordt uitgekeerd wanneer projecten (deels) mislukken. In dat geval wordt voor een deel van de gemaakte kosten een subsidie uitgekeerd, gerelateerd aan de mate waarin de aardwarmteboring mislukt is. Hiermee wordt de toepassing van aardwarmte gestimuleerd. Met deze garantieregeling worden projecten uitgelokt met een relatief klein risico (eis 90% slaagkans) (Begroting EZK 2024, p. 49).	De vraag is of een garantieregeling alleen voor projecten met een relatief klein risico afdoende is.
Energie- armoede	Het Tijdelijk Noodfonds Energie wordt deze winter opnieuw opengesteld, waarmee een deel van de energierekening van een doelgroep met een laag inkomen en een hoge energierekening wordt vergoed. Deelname van energiebedrijven aan de bekostiging van het noodfonds is een vereiste voor de verlening. Wanneer de uitputting van het noodfonds lager uitvalt dan begroot, worden de resterende middelen ingeleverd voor het generale beeld. (Miljoenennota 2024, p. 51).	Bij de samenvatting bovenaan gaat het om 40 miljoen voor 2024 in de begroting verderop staat 10M voor 2023 en 50 voor 2024. Het noodfonds energie betaalde een deel van de energierekening (ongeacht welke leverancier) als je inkomen laag was en je energiekosten hoog. De steun liep van oktober '22 tot maart '23. Hier werden geen besparende maatregelen gerealiseerd anders dan onze actie met de isolatievouchers waar mensen blijven besparen doordat energieverbruik omlaag gaat.
Besparen: Warmtenet / Warmtewet	De Wet collectieve warmtevoorziening (Wcw) heeft als doel om gemeenten voldoende sturingsmogelijkheden en bevoegdheden te geven ten aanzien van realisatie van collectieve warmtevoorzieningen. Dit zal resulteren in collectieve warmtevoorziening die voor iedereen in de wijk een betaalbaar, betrouwbaar en duurzaam	De Wet Collectieve Warmte heeft ook als doel om te borgen dat publieke partijen en/of warmtegemeenschappen voor minimaal 51% eigenaar zijn van warmtenetten. Hiervoor is aanvullend financieel

	<p>alternatief is voor aardgas. Bewoners, gebouweigenaren, gemeenten en bedrijven hebben behoefte aan duidelijkheid. De planning is om de Wcw 1 januari 2025 inwerking te laten treden. Om de realisatie van warmtenetten te stimuleren is in 2023 de Warmtenetten Investeringsubsidie (WIS) opengesteld voor het afdekken van de onrendabele top van het warmtenet. Het betreft een meerjarige openstelling voor cumulatief € 1,6 mld uit het Klimaatfonds (Begroting BZK 2024, p. 134).</p>	<p>instrumentarium nodig in de vorm van een staatsdeelname en een landelijk waarborgfonds.</p>
Warmtenetten	<p>Uitbreiding ontwikkelfonds energiecoöperaties warmteprojecten</p> <p>Er is € 26,5 mln. beschikbaar gesteld voor een pilot van het uitbreiden van het Ontwikkelingsfonds Energiecoöperaties met warmteprojecten. Het aanleggen van een duurzaam warmtenet is voor grofweg 1/3 van de gebouwde omgeving de strategie met de laagste nationale kosten voor het aardgasvrij maken van de gebouwde omgeving. Voor een groot deel zullen dat grotere warmtenetten met warmtebronnen op middentemperatuur worden (m.n. restwarmte en geothermie), maar voor een deel van de gebouwde omgeving zijn netten op (zeer) lage temperatuur met bijv. aquathermie als bron de preferente strategie. Gezien het beperkte vermogen van lage temperatuurwarmtebronnen en de (met de huidige techniek en kosten) beperkte schaalbaarheid zijn (Z)LT-netten momenteel lastig grootschalig te realiseren en moeten deze vooralsnog met name 'bottom-up' vanuit lokaal initiatief ontstaan. We constateren dat deze coöperatieve warmteprojecten onmisbaar zijn om een (mogelijk significant) deel van nieuwe duurzame warmtenetten tijdig en op financieel-maatschappelijk optimale wijze te realiseren. Met andere woorden: als de groei van warmtecoöperaties niet van de grond komt moet een deel van de gebouwde omgeving op een andere manier met een minder solide draagvlak en tegen hogere kosten verduurzaamd worden, en raken de doelen voor 2030 mogelijk buiten bereik. De ontwikkeling van een warmteproject wordt door grotere partijen via de balans gefinancierd of op basis van kasstromen uit bestaande projecten. Voor startende coöperaties (burgerinitiatieven) gaat dit niet want zij ontwikkelen vaak maar één project, en hebben beperkt vermogen om aan te wenden. Hierdoor komen ondanks goede projectkansen, te weinig projecten tot een financial close en realisatie. Met de komst van de pilot Ontwikkelingsfonds Energiecoöperaties zal een landelijk programmabureau opgericht worden en komt er een</p>	<p>Weliswaar een klein bedrag, maar de aandacht voor coöperatieve ZLT warmtenetten is wel positief.</p>

	<p>revolverend fonds waaruit 25 projecten financiering kunnen krijgen voor hun ontwikkelkosten. (Begroting BZK 2024, p. 148).</p>	
<p>Besparen: Bedrijven</p>	<p>Subsidie ondersteuning verduurzaming MKB Dit betreft een subsidie voor mkb'ers voor maatregelen gericht op energiebesparing en vermindering van CO₂-uitstoot van bedrijfspanden en bedrijfsprocessen. Er kan subsidie worden aangevraagd voor de kosten van professioneel advies en ondersteuning bij het nemen van dergelijke maatregelen. (Begroting BZK 2024, p. 146).</p>	<p>Na 2024 is de ondersteuning MKB afgelopen. Voor 2024 9 mln, daarna niets.</p>
<p>Maatschappelijke organisaties</p>	<p>Subsidieregeling Coöperatieve Energieopwekking (SCE) Met de SCE worden energicoöperaties en Verenigingen van Eigenaren (VvE's) gestimuleerd om lokaal en in coöperatief verband hernieuwbare elektriciteit op te wekken door middel van zon-PV, wind op land of waterkracht in kleinschalige projecten. Net als de SDE++ dekt de SCE de onrendabele top af door middel van een exploitatiesubsidie. De subsidie wordt uitgekeerd in de vorm van een bedrag per geproduceerde kWh. (Begroting BZK 2024, p. 146).</p>	<p>Goed dat er vanaf 2025 aandacht is voor SCE, zelfs al zijn het relatief kleine bedragen. Voor 2025 9 mln oplopend tot 19.4 mln.</p>
<p>Elektriciteitsinfra</p>	<p>Efficiëntere benutting elektriciteitsnetten 5 jaar 23,776 miljoen euro per jaar, in totaal 118,88 miljoen euro. (Begroting BZK 2024, p. 345). Deze maatregel is gericht op de verbetering van de netcapaciteit. Ook bevat deze maatregel financiering voor de opstartfase van energyhubs, kennisontwikkeling, trainingsfaciliteiten en uitrol innovatie.</p> <p>Coördinatie MIEK-projecten In totaal 7 miljoen euro voor 3 jaar. (Begroting BZK 2024, p. 345).</p> <p>Via het MIEK werken Rijk, medeoverheden, netwerkbedrijven, industrie en energieproducenten samen aan tijdige realisatie van de benodigde infrastructuur voor de verschillende sectoren om te kunnen verduurzamen. In dit geval gaat het om middelen voor de Delta Corridor. Middelen worden toegekend voor het eerste jaar zodat de organisatie in gang kan worden gezet. Het heeft de voorkeur om voor het vervolg een integraal voorstel uit werken voor coördinatie van projecten onder het MIEK.</p>	<p>PU heeft drie sporen in de aanpak netcongestie: P-MIEK, versnellen realisatie netverzwaring en slimme oplossingen netcongestie, waaronder energyhubs. Voor alle drie deze sporen zijn in de begroting middelen opgenomen.</p>

	<p>(Begroting BZK 2024, p. 348).</p> <p>Toekomstbestendigheid energienetwerken (netcapaciteit) 21 miljoen euro per jaar gedurende 4 jaar, 84 miljoen euro. (Begroting BZK 2024, p. 346).</p> <p>Het gaat hierbij om versterking van capaciteit bij provincies en mogelijk regiogemeenten om het voorbereidingstraject van netverzwaringen en uitbreidingen te versnellen. Zonder extra capaciteit is dit niet mogelijk. Dit is onderdeel van het Landelijk Actieprogramma Netcongestie (LAN). De middelen zijn bedoeld voor 2024 en 2025. In 2025 wordt het onderzoek van de Raad voor Openbaar Bestuur naar de uitvoeringslasten van het Klimaatakkoord herijkt. Eventuele verdere kosten voor dit onderdeel kunnen daarbij worden meegenomen. (Begroting BZK 2024, p. 349).</p> <p><i>Bron: Toevoeging middelen Klimaatfonds, begroting Economische Zaken en Klimaat, begroting op pagina 345 en 346, toelichting op pagina's 351 en 352.</i></p>	
Innovatie	<p>Specifiek in 2024 zal de uitvoering van de Nationale Groeifondsprogramma's Toekomstbestendige Leefomgeving (...) verder plaatsvinden. (Begroting BZK 2024, p. 75).</p> <p>Het project Toekomstbestendige Leefomgeving geeft een impuls geven aan het modernisering van de ontwerp-, bouw- en technieksector (OBT). Het voorstel bestaat uit deelprojecten op het gebied van digitalisering, duurzame kademuren en gevels, nieuwe renovatietechnieken, duurzame woningbouw en biobased bouwen. (Begroting BZK 2024, p. 83).</p>	PU neemt deel het programma Toekomstbestendige Leefomgeving.
Soortenmanagementplannen SMP (uitvoering verduurzaming)	<p>Vanuit Klimaatfonds zijn middelen toegekend voor de jaren 2024 en 2025. Deze middelen worden uitgekeerd aan de provincies met een specifieke uitkering. Dit wordt gebruikt voor de versnelling op natuurinclusief isoleren, specifiek gericht op het opstellen van gemeentelijke soortenmanagement plannen (SMP's). Bij na-isolatie werkzaamheden dient er rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van beschermde soorten die in woningen en gebouwen kunnen nestelen en verblijven. Het Rijk zet daarom in op een landelijke uitrol van SMP's (Begroting BZK 2024, p.84).</p>	De beschikbaar gestelde middelen worden ingezet om de Utrecht methode landelijk uit te rollen. Het is wel noodzakelijk dat er komende jaren aanvullende middelen beschikbaar komen, ook voor de uitvoering van de SMP's.

Landelijk Gebied

Onderwerp	Passage Miljoenennota en Rijksbegroting	Toelichting/Duiding provincie Utrecht
Implementatie bronmaatregelen stikstofreductie	<i>Specifieke uitkeringen</i> In 2024 is er voor de Maatregel gerichte aankoop en beëindiging veehouderijen (MGAB) € 185,3 mln. beschikbaar. De uitwerking van deze maatregel vindt nog nader plaats. Daarna wordt dit bedrag beschikbaar gesteld aan de provincies middels een specifieke uitkering ten behoeve van de stikstofaanpak. Deze maatregel is gericht op het leveren van maatwerk (Begroting LNV 2024, p. 45).	Deze lang geleden aangekondigde regeling zorgt voor meer mogelijkheden om veehouderijen aan te kopen, daarmee stikstof te reduceren en mogelijk een bijdrage te leveren in de gebiedsprocessen.
Implementatie bronmaatregelen stikstofreductie	Bij de implementatie van het bronmaatregelenpakket van de structurele aanpak stikstof bleek dat er sprake is van vertraging en van tegenvallende resultaten. We werken daarom aan bijsturing en intensivering van de maatregelen voor de beoogde stikstofreductie (Begroting LNV 2024, p. 17).	Mogelijk dat dit aanleiding is voor het onderstaande punt.
Mogelijk meer generieke aanpak stikstof	Voor stikstof is recent een rapport opgeleverd waarin opties worden geschetst om met normerend en beprijzend beleid de stikstofproblematiek het hoofd te bieden. (Begroting LNV 2024, p. 119).	Deze passage lijkt erop te duiden dat er meer bereidheid bij het Rijk ontstaat om bij de aanpak van de stikstofproblematiek verder te gaan dan vrijwilligheid.

Natuur

Onderwerp	Passage Miljoenennota en Rijksbegroting	Toelichting/Duiding provincie Utrecht
Natuur algemeen	Ook werken we in 2024 verder aan het handhaven en verbeteren van de implementatie van Natura 2000-gebieden, die een onderdeel vormen van een Europees netwerk van beschermde natuurgebieden. Verantwoordelijke instanties worden ondersteund met geactualiseerde richtlijnen en instructies om deze beschermde gebieden adequaat te beheren. Ook updaten we de landelijke doelen voor de regionale verdeling in het Natuurpact. Hierin zijn afspraken gemaakt over het vergroten en versterken van het Natuurnetwerk en de benodigde middelen hiervoor. In 2024 wordt de EU-rapportage over	De EU-rapportage over de staat van instandhouding van Natura 2000-gebieden die in 2024 wordt voorbereid en in 2025 moet worden ingediend, zal ook inzet van ons als voortouwnemer van een aantal Natura2000-gebieden inzet vragen. De Natuurdoelanalyses (NDA's) en de daarbij horende adviezen van de Ecologische Autoriteit zullen daarbij belangrijke input leveren. Als de natuurherstelverordening in eind 2023 of begin 2024 wordt

	<p>de staat van instandhouding van Natura 2000-gebieden voorbereid, die in 2025 moet worden ingediend (Begroting LNV 2024, p. 16).</p> <p>Als de natuurherstelverordening in eind 2023 of begin 2024 wordt aangenomen, implementeren we deze in 2024, onder andere door een natuurherstelplan te maken. Dat plan moet twee jaar na inwerkingtreding van de verordening gereed zijn (Begroting LNV 2024, p. 18).</p>	<p>aangenomen zal deze in 2024 moeten worden geïmplementeerd door het opstellen van een natuurherstelplan. Het is nog niet te duiden wat dit voor ons betekent.</p>
<p>Programma Natuur</p>	<p>In 2024 begint verder de tweede fase van het programma Natuur (2023-2030) dat het Rijk, de provincies en terreinbeherende organisaties gezamenlijk uitvoeren om kwetsbare natuurgebieden in Nederland te herstellen en verbeteren. Provincies leveren daarvoor begin 2024 uitvoeringsprogramma's aan. Deze worden getoetst aan de provinciale kaders voor gebiedsprogramma's die in het Nationaal Programma Landelijk Gebied zijn opgenomen. (Begroting LNV 2024, p. 21).</p> <p>Voor opdrachten op het gebied van Natuur en Biodiversiteit op land is in 2024 € 75,3 mln. geraamd. De middelen worden grotendeels ingezet voor het Programma Natuur. (Begroting LNV 2024, p. 61).</p> <p>De middelen van Programma Natuur die onder bijdrage aan medeoverheden worden geraamd, worden via een specifieke uitkering uitgekeerd aan de provincies ten behoeve van bovenstaande maatregelen. (Begroting LNV 2024, p. 63).</p>	<p>In IPO-verband zijn we in 2023 al gestart met de voorbereiding en programmering van de tweede fase van het Programma Natuur. De NDA's voor de Natura2000-gebieden zijn belangrijke analyses voor het bepalen van uitvoeringsmaatregelen voor herstel van de kwetsbare natuurgebieden. De uitvoering van de eerste fase van Programma natuur ligt in PU op schema.</p>
<p>Agenda Natuurinclusief en Natuurinclusieve Samenleving</p>	<p>De Agenda Natuurinclusief 2.0 voorziet in een publiek-privaat samenwerkingsverband voor 2024, met concrete acties per domein, maar ook acties die domeinen onderling kunnen versterken, zoals de bouw en de landbouw. Een ander belangrijk onderdeel van deze agenda is het vergroenen van financiële stromen. Ook zal meer ingezet worden op het meten en monitoren van natuurinclusiviteit. Daarnaast wordt een deel van het budget [van Programma natuur] ingezet voor de Agenda Natuurinclusief. Vanaf 2024 zal uitvoering worden gegeven aan de Agenda Natuurinclusief 2.0 en de investeringsagenda. (Begroting LNV 2024, p. 16).</p>	<p>De huidige 95%-versie van de Agenda Natuurinclusief bevat nog te weinig concrete acties en zicht op uitvoering. Voor uitvoering is een stevige investeringsagenda nodig, die nog ontbreekt. De genoemde middelen uit het programma Natuur zijn naar verwachting alleen voor proceskosten, geen investerings- of uitvoeringsbudgetten.</p>

	<p>Subsidies Vermaatschappelijking Natuur en Biodiversiteit. Voor subsidies 'Vermaatschappelijking natuur en biodiversiteit' is in 2024 € 6,1 mln. beschikbaar. De middelen worden ingezet voor de volgende activiteiten: – Natuurcombinaties (€ 2,8 mln.): onder de noemer natuurcombinaties werkt LNV aan het verankeren van het belang van natuur in andere sectoren in landelijk en stedelijk gebied en het beter gebruik maken van de natuur bij de aanpak van maatschappelijke opgaven (nature based solutions). Het beschikbare budget wordt ingezet voor de ondersteuning van kansrijke maatschappelijke initiatieven, de opbouw van kennis door ondersteuning van onderzoeken en pilots ten behoeve van onderbouwing van beleidskeuzes en ten behoeve van versnelling en opschaling van natuurinclusieve praktijken en de verspreiding van kennis en netwerkvorming, waardoor initiatiefnemers en koplopers van elkaar kunnen leren. Daarbij richt de inzet zich onder meer op natuurinclusieve landbouw, natuurinclusief bouwen, groen in en om de stad en de rol van natuur in de energietransitie (bijvoorbeeld bij isoleren). (Begroting LNV 2024, p. 54).</p> <p>Gelieerd aan de Agenda Natuurinclusief: Vanuit Klimaatfonds zijn middelen toegekend voor de jaren 2024 en 2025. Deze middelen worden uitgekeerd aan de provincies met een specifieke uitkering. Dit wordt gebruikt voor de versnelling op natuurinclusief isoleren, specifiek gericht op het opstellen van gemeentelijke soortenmanagement plannen (SMP's). Bij na-isolatie werkzaamheden dient er rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van beschermde soorten die in woningen en gebouwen kunnen nestelen en verblijven. Het Rijk zet daarom in op een landelijke uitrol van SMP's. (Begroting BZK 2024, p. 84).</p>	<p>De term "natuurcombinaties" is nieuw (ook voor IPO). Dit lijkt te passen onder de Agenda Natuurinclusief, maar wordt daar tekstueel niet aan gelinkt.</p> <p>De tekst linkt inhoudelijk aan zowel landbouw, energietransitie, groene leefomgeving en bouw, waar we in Utrecht al zeer actief zijn wat betreft natuurinclusiviteit. Extra middelen vanuit het Rijk kop dit thema zijn dan ook zeer welkom.</p> <p>De beschikbaar gestelde middelen voor SMP's worden ingezet om de Utrecht methode landelijk uit te rollen. Het is wel noodzakelijk dat er komende jaren aanvullende middelen beschikbaar komen, ook voor de uitvoering van de SMP's.</p>
Nationale Parken	Daarnaast start in 2024 een beleidsprogramma Nationale Parken dat we in 2023 hebben	Het beleidsprogramma is op 19 juni 2023 inhoudelijk vastgesteld, en zal

	<p>gemaakt met de provincies, de parken en de partners (Kamerstuk 33 576, nr. 351), naar aanleiding van de evaluatie van de parken in 2022 (Kamerstuk 33 576, nr. 320). De inzet draait onder meer op educatie en versterking van de positie van parken. (Begroting LNV 2024, p. 18).</p>	<p>gelden tot 2030. De aanpak sluit aan op het NPLG en provinciale ruimtelijke uitwerkingen. Ook is er 5 miljoen aanvullend toegezegd vanuit LNV, waardoor er per 2024 in totaal 6,3 miljoen beschikbaar is voor alle Nationale Parken. Er is nog geen verdeelsleutel, er is wel al duidelijk gecommuniceerd dat cofinanciering uit de regio nodig zal blijven. Later dit jaar worden tussen LNV en provincies afspraken gemaakt over de cofinanciering. Het NP Utrechtse Heuvelrug voldoet aan de basiseisen van het beleidsprogramma, en we verwachten in de eerste helft van 2024 de beschikking op de herbegrenzingsaanvraag (die dus getoetst zal worden aan het nieuwe beleid). Ook in het nieuwe beleid blijft de natuur centraal staan, en zal beleving en benutting ingepast worden waar dat kan.</p>
Fauna	<p>Vanuit het nationaal soortenbeleid is er in 2024 extra aandacht voor de verbeterde aanpak van invasieve exoten en stelselherziening jacht en faunabeheer (zie beleidsprioriteiten) (Begroting LNV 2024, p. 62).</p>	<p>Invasieve exoten worden in Utrecht bestreden conform het Uitvoeringsprogramma Invasieve Exoten 2022 – 2026. Ook zal de bestrijding en beheersing van deze soorten opgenomen worden in het UPLG. Vanuit het IPO zal er in 2024 gewerkt worden aan een nationaal ambitiedocument, om richting te geven aan de bestrijding van de reeds wijdverspreide invasieve exoten.</p> <p>Wij zijn betrokken bij de stelselwijziging waar LNV aan werkt. Het zal wel lastig zijn om ons geluid (niet dodende maatregelen eerst en dus niet zonder meer de jachtlijst flexibel opstellen en uitbreiden) te laten horen.</p>
Bossenstrategie	<p>We zetten ons met de bossenstrategie in voor behoud en aanplant van bomen en bossen. Deze strategie dient als bijdrage aan het Klimaatakkoord (Kamerstuk 32 813 nr. 342) en staat als doel in het Nationaal Programma Landelijk Gebied. Samen met onder andere provincies en Staatsbosbeheer zal in de periode tot 2030 37.400 hectare nieuw bos Tweede Kamer, vergaderjaar 2023–2024, 36 410 XIV, nr.</p>	<p>Geen bijzonderheden. We werken volop aan uitvoering van de provinciale Bossenstrategie.</p>

	<p>2 13 worden gerealiseerd en bestaand bos toekomstbestendig worden gemaakt (Kamerstuk 33 576 nr. 186). De strategie wordt vanaf 2021 uitgevoerd. Over de voortgang wordt gerapporteerd in de Voortgangsrapportage Natuur. (Begroting LNV 2024, p. 16).</p>	
Natuurmonitoring	<p>De effectiviteit van de maatregelen voor habitattypen en soorten uit de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn wordt inzichtelijker. Dat maakt het mogelijk om de natuur meer kansen te geven om te herstellen. Daartoe worden in 2024 bij de natuurmonitoring op twee manieren gegevens over het natuurherstel verzameld, namelijk via het Verbeterprogramma Vogel en Habitat Richtlijn-natuurmonitoring en via de Nationale Database Flora en Fauna. (Begroting LNV 2024, p. 16).</p> <p>Het kabinet werkt met provincies en andere partijen aan intensivering en verbetering van natuurmonitoring, aanvullend op de bestaande basis met het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM) en de Databank Flora en Fauna (NDFF). Uitvoering van het verbeterprogramma vergt een langjarige inzet (2023-2030), waarbij verbeteringen stapsgewijs worden doorgevoerd. De ambities is om eind 2024 onder andere een publieksvriendelijk digitaal dashboard ontwikkeld te hebben en de transitie van de NDFF naar een systeem met open data te hebben afgerond. (Begroting LNV 2024, p. 54).</p>	<p>Het belang van natuurmonitoring wordt in de Rijksbegroting meermaals benadrukt. In IPO-verband werken we al volop aan het Verbeterprogramma Vogel- en Habitatrichtlijn-natuurmonitoring en aan de toegankelijkheid van het NDFF. Deze intensivering van natuurmonitoring zal ook gevolgen hebben voor de provinciale inzet op natuurmonitoring.</p>
Soortenmanagementplannen (SMP's)	<p>Vanuit Klimaatfonds zijn middelen toegekend voor de jaren 2024 en 2025. Deze middelen worden uitgekeerd aan de provincies met een specifieke uitkering. Dit wordt gebruikt voor de versnelling op natuurinclusief isoleren, specifiek gericht op het opstellen van gemeentelijke soortenmanagement plannen (SMP's). Bij na-isolatie werkzaamheden dient er rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van beschermde soorten die in woningen en gebouwen kunnen nestelen en verblijven. Het Rijk zet daarom in op een landelijke uitrol van SMP's. (Begroting BZK 2024, p. 84).</p>	<p>De beschikbaar gestelde middelen worden ingezet om de Utrecht methode landelijk uit te rollen. Het is wel noodzakelijk dat er komende jaren aanvullende middelen beschikbaar komen, ook voor de uitvoering van de SMP's.</p>

Landbouw

Onderwerp	Passage miljoenennota en Rijksbegroting	Toelichting/Duiding provincie Utrecht
<p>Perspectief voor de agrarische sector</p>	<p>Maatregelen Transitie Landbouw</p> <p>Voor de transitie landbouw komt € 175 mln. uit het Transitiefonds beschikbaar. Het gaat hier om steun voor bedrijfsopvolging door jonge boeren (100 mln.); ontwikkeling en ondersteuning van een marktprogramma voor de biologische sector (50 mln.); de versnelling van de start van het aanvalsplan landschapselementen (15 mln.) en de investering in een implementatieprogramma doelsturing (10 mln.). (Begroting LNV 2024, p. 24)</p> <p>Het subsidiebudget voor ‘Sociaal economische positie boeren’ is voor 2024 € 48,6 mln. Hiervan betreft € 31,5 mln. de regeling Vestigingssteun jonge landbouwers onderdeel van het Nationaal Strategisch Plan (NSP), bestemd voor de generatievernieuwing en daarmee de verduurzaming op landbouwbedrijven te bevorderen. (Begroting LNV 2024, p. 38)</p> <p>In 2024 is circa € 347 mln. gereserveerd voor ondersteuning van de verdere verduurzaming van de veehouderij en de vermindering van stikstofdepositie door de beëindiging van veehouderijlocaties. Het gereserveerde bedrag zal onder andere worden ingezet voor het volgende:</p> <ul style="list-style-type: none"> - de Subsiemodules brongerichte verduurzaming stal- en managementmaatregelen (Sbv) is in 2024 circa € 49,0 mln. beschikbaar. Deze middelen zijn gereserveerd voor een openstelling van de investeringsmodule van de Sbv (€ 30,0 mln.) en voor het opzetten van een Regieorgaan en Fieldlabs voor stalinnovaties. (Begroting LNV 2024, p. 38) <p>In 2024 is er voor mestbeleid € 72,9 mln. gereserveerd. Dit is voornamelijk bedoeld voor:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Subsidieregeling behoud grasland (€ 52,6 mln.). -Regeling kunstmestvervanging en mestverwerking (€ 5,8 mln.). - Overige projecten mestbeleid (€ 14,5 mln.). 	

	<p>Hieronder vallen onder andere de middelen voor de uitvoering van het 7e Actieprogramma Nitraatrichtlijn. (Begoting LNV 2024, p. 40-41).</p> <p>Voor het dichterbij brengen van de doelen in de gebiedsprogramma's wordt in 2024 een aantal activiteiten uitgevoerd, gericht op de transitie in de landbouw en het landelijk gebied. De subsidies richten zich op innovatie en op een versnelling van de verspreiding en implementatie (valorisatie) van kennis:</p> <ul style="list-style-type: none"> - In 2024 wordt € 26,9 mln. beschikbaar gesteld voor gebiedsgerichte fieldlabs. - Sociaaleconomische advisering. Hiervoor is € 26,5 mln. beschikbaar in 2024. - Digitale hulpmiddelen bieden grote kansen voor de transitie naar een duurzame landbouw. Hiervoor is € 24,9 mln. beschikbaar in 2024. - Voor het programma 'Innovatie op het boeren erf' is in 2024 € 12,6 mln. beschikbaar. - Het programma Meten op Bedrijfsniveau koppelt lopende kennisprojecten en praktijkprojecten aan elkaar. Hiervoor is in 2024 € 9 mln. beschikbaar. - Voor integrale verduurzaming op bedrijfsniveau is verdere ontwikkeling en uitrol van de KPI's kringlooplandbouw nodig. In 2024 is hiervoor € 2 mln. beschikbaar. (Begroting LNV 2024, P 68). <p>Doelsturing</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tijdens de onderhandelingen over het landbouwakkoord is gebleken dat de agrarische sector graag meer grip wil hebben op de eigen emissies en op het behalen van de doelstellingen. De boer komt op die manier zelf aan het stuur. Hiervoor heeft het kabinet extra middelen vrijgemaakt, in 2024 komt € 9,0 mln. beschikbaar. - Voor integrale verduurzaming op bedrijfsniveau is verdere ontwikkeling en uitrol van de KPI's kringlooplandbouw (stoffenbalans) nodig. Op deze manier kunnen duurzaamheidsprestaties van boeren inzichtelijk gemaakt worden en vormen op termijn de basis voor certificering van duurzame landbouwproductie, doelsturing en het belonen vanuit markt en overheid. In 2024 is hiervoor € 5,0 mln. beschikbaar. (Begroting LNV 2024, p. 71) 	<p>Regieorgaan en fieldlabs voor stalinnovaties. Dit sluit aan bij initiatief Zandprovincies en Groene Hart initiatief Boeren met Perspectief.</p>
--	---	--

		<p>Deze regeling is ontwikkeld ter compensatie voor de versnelde afbouw van derogatie.</p> <p>Dit sluit aan bij het UPLG en de ontwikkeling van de Utrechtse Monitor Duurzame Landbouw – doelsturing op KPI's. Utrecht is ook aangehaakt bij landelijk spoor.</p>
--	--	---

Milieu

Onderwerp	Passage Miljoenennota en Rijksbegroting	Toelichting/Duiding provincie Utrecht
Gebouwde omgeving	Tot slot gaan de restricties van ruimte en klimaat niet alleen over de fysieke grenzen van ruimte in termen van het gebruik van land, water en lucht, maar ook over de kwaliteit van	

	<p>het klimaat en de natuur. Omdat fysieke ruimte beperkt is, Tweede Kamer, vergaderjaar 2023–2024, 36 410, nr. 1 109 moeten er keuzes worden gemaakt hoe deze wordt ingezet, bijvoorbeeld voor landbouw, natuur, energietransitie, of woningbouw (Miljoenennota 2024, p.109).</p>	
Leefbaarheid	<p>Mentale gezondheid van jongeren en volwassenen vraagt om aandacht. 77,2% van de bevolking beoordeelde in 2022 de eigen gezondheid als goed. Maar al een langere periode stijgt het aantal Nederlanders met mentale gezondheidsklachten. Vooral jongeren voelen zich vaker eenzaam, somber en gestrest. In maart 2023 geeft 33% van de jongvolwassenen aan mentale klachten te ervaren. Ook volwassenen ervaren meer psychisch onwelbevinden. Tijdens de coronacrisis was de mentale gezondheid lager. Er is herstel gaande, maar het niveau ligt nog onder dat van voor het begin van de pandemie. Hoewel er volgens het RIVM geen sprake lijkt te zijn van een toename van mentale problemen op grote schaal tijdens de pandemie, lijken er wel kwetsbare groepen te zijn waaronder sprake is van ernstige en aanhoudende problemen. Hierbij gaat het om kinderen en jongeren die voor de coronacrisis al psychische klachten hadden, kinderen met een chronische lichamelijke ziekte en kinderen en jongeren die opgroeien in minder kansrijke gezinnen en omgevingen (Miljoenennota 2024, p. 17).</p>	<p>PU gaat niet direct over de volksgezondheid, maar wel dragen we bij aan de gezonde keuzes voor de fysieke leefomgeving.</p> <p>Zowel rust (geluid en visueel) als een groene omgeving kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan een beter welbevinden. Vaak blijkt de sociale woningbouw op de slechtste plekken gerealiseerd te worden in een plangebied.</p>
Fysieke leefomgeving	<p>Klimaatverandering en de achteruitgang van de natuur vormen een bedreiging voor de aarde en daarmee voor de mens. Het risico bestaat dat kantelpunten in de natuur worden bereikt, met grote onomkeerbare schade tot gevolg. De duurzaamheidstransitie biedt echter ook kansen. Een schone lucht is goed voor de gezondheid. (Miljoenennota 2024, p. 10).</p>	<p>Een gezonde lucht gaat niet per definitie vanzelf samen met klimaatmaatregelen, daarop moet gestuurd worden. Ook het reduceren van hitte, wateroverlast en droogte draagt bij aan een gezondere en veiliger leefomgeving. Ook daar moet dan in de maatregelen sfeer wel op gestuurd worden. Dat doen wij als provincie, maar dat moet het Rijk ook doen.</p>
Lucht en geluid	<p>Bijdragen aan medeoverheden (€ 30,6 miljoen).</p> <p>Programma NSL en SLA (€ 5,0 miljoen). Deze middelen zijn gereserveerd voor de Specifieke Uitkering Schone Lucht Akkoord (SPUK SLA) middels welke financiële steun wordt gegeven aan gemeentes en provincies voor projecten</p>	<p>Het Rijk heeft hier zelf ook een grote verantwoordelijkheid met keuzes die gemaakt worden voor de langere termijn ook ten aanzien van vliegverkeer, mobiliteit en landbouw bv. De bijdragen die de provincies en</p>

	<p>die zorgen voor schonere lucht en gezondheidswinst. Alleen provincies en gemeenten die het Schone Lucht Akkoord hebben ondertekend komen in aanmerking voor deze uitkering.</p> <p>Uitvoering geluidsanering (€ 25,6 miljoen). Hierbij gaat het om de bijdragen aan provincies en gemeenten voor het uitvoeren van saneringsmaatregelen met betrekking tot geluid hinder door het verkeer. Dit in het kader van de subsidieregeling Sanering Verkeerslawaaier waarvoor in totaal €26,6 miljoen is gereserveerd. (Begroting I&W, p.137).</p>	<p>gemeenten kunnen leveren zijn relatief beperkt.</p> <p>Dit gaat vooral over sanering van bestaande problematiek. Een aanpak waarbij een verdere groei van de geluidemissies, de aanpak meer bij de bron, gericht op ook het behoud van stilte- en stillere gebieden (akoestisch en visueel) moet ook bij het Rijk vandaan komen als het gaat over de grote bronnen van geluid als vliegverkeer, wegverkeer, spoor etc.</p>
<p>Externe Veiligheid, VTH en asbest</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Het bevoegd gezag (provincies en gemeenten) en omgevingsdiensten worden gestimuleerd om de taken en verantwoordelijkheden op het gebied van toezicht en handhaving (VTH) voor het milieudomein te versterken en te verbeteren. • Voor het bevorderen van omgevingsveiligheid en het verkleinen van milieurisico's wordt ingezet op kennisontwikkeling voor veilig en circulair ontwerpen en safe and circular design gestimuleerd. • Bedrijven die een risico vormen voor een schone, gezonde en veilige leefomgeving, worden gestimuleerd deze risico's te identificeren, te voorkomen en te beperken • Het nemen van maatregelen ter bescherming van mens en maatschappij tegen (moedwillige) verstoringen van onderdelen van installaties door het bewustzijn bij bedrijven te vergroten en het identificeren van de dreigingen. • Het stimuleren van de ontwikkeling van technologieën en methoden ten behoeve van de veiligheid, gezondheid en milieu. • Overheden zijn verantwoordelijk voor de ruimtelijke ordening, vergunningverlening en toezicht die invloed kan hebben op een schone, gezonde en veilige leefomgeving. • Waar nodig stimuleren van een goede toepassing van het voorzorgsbeginsel. • Het stimuleren van het leggen van dwarsverbanden in de aanpak van chemische stoffen in water, lucht en bodem, o.a. met methodiekontwikkeling om de 	

	<p>effecten van stoffen voor mens en milieu te Tweede Kamer, vergaderjaar 2023–2024, 36 410 XII, nr. 2 152 bepalen (Impulsprogramma Chemische Stoffen 2023-2026).C:C - Het voorkomen en beperken van emissies van gevaarlijke stoffen naar het milieu door het stimuleren en ondersteunen van kennisontwikkeling bij bevoegde gezagen (o.a. via IBP VTH) en het stimuleren van verwijdering asbestdaken (via communicatie).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het stimuleren van een veilige productie en handel van chemische stoffen in Europa en mondiaal, inclusief de ontwikkeling van nieuwe beoordelingsmethoden. • Risicobeheersing van biociden en gewasbeschermingsmiddelen buiten de landbouw voor mens en milieu, door het stimuleren van minder gevaarlijke alternatieven. • Normstelling en regels waaraan bedrijven en overheden zich bij de uitoefening van hun activiteiten moeten houden. Het daarvoor gewenste beschermingsniveau wordt bij voorkeur op Europees of internationaal niveau vastgelegd en nationaal geïmplementeerd, waardoor een level playing field bereikt wordt. • Integrale kaderstelling rond activiteiten die risico's kunnen veroorzaken voor een schone, gezonde en veilige leefomgeving. • Dialoog met stakeholders waarin wordt gezocht naar een optimum tussen de te bereiken doelen (en dus baten in termen van milieu en gezondheidswinst) en de lasten die deze regels veroorzaken. • Het in beeld (doen) brengen van bestaande of nieuwe risicosituaties en het vermijden of beperken hiervan bijvoorbeeld het in beeld brengen van de risico's van nieuwe technologieën zoals het gebruik van nanomaterialen en biotechnologie. • De veiligheid van mens en milieu bij handelingen met genetisch gemodificeerde organismen (GGO's). • Internationaal regels en normen vaststellen en aanscherpen waar nodig voor het vervoer van gevaarlijke stoffen (weg, water en spoor) • Internationaal verdragen ten behoeve van veilig vervoer van gevaarlijke 	<p>Waar Europese regels (deels) ontbreken, of waar specifieke omstandigheden in Nederland het stellen van regels voor de veiligheid van de omgeving noodzakelijk maken.</p> <p>Dit is onder meer aan de orde bij de regelgeving rond buisleidingen, bedrijven die werken met gevaarlijke stoffen, de emissies van zeer zorgwekkende stoffen en het basisnet vervoer gevaarlijke stoffen. Met dat laatste wordt een balans gezocht tussen de belangen van vervoer, ruimte en veiligheid. Waar nieuwe technologische ontwikkelingen aanleiding geven om</p>
--	--	---

	<p>stoffen aangaan en nationaal uitvoeren waarbij continu aandacht is voor verbetering van de veiligheid.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Een helder kader bieden voor normstelling van stoffen met risico's voor water- en luchtkwaliteit. • Het reguleren van emissies van Zeer Zorgwekkende Stoffen naar het milieu, inclusief het landelijk registreren van die emissies. • Het beheren van het Landelijk Asbest Volgsysteem (LAVS.) • Zorgen voor een goed Europees wettelijk kader voor veilige productie en handel van chemische stoffen in Europa en mondiaal, in het bijzonder de revisie van de Europese REACH-verordening op basis van de Europese Chemicaliënstrategie. • Zorgen voor onderhoud en adequate uitvoering van zowel de Europese biocidenverordening als de wetgeving voor gewasbeschermingsmiddelen buiten de landbouw. (Begroting I&W, p. 152/153). 	<p>na te gaan of beleid en regelgeving daarmee nog in de pas lopen, is het overwegen van nieuw of aanvullend beleid en regulering aan de orde. Dat is bijvoorbeeld het geval bij de beleidsontwikkeling ten behoeve van een veilige energietransitie in de leefomgeving en van de veilige toepassing voor mens en milieu van nieuwe vormen van nanotechnologie.</p>
--	---	---

Klimaatadaptie

Onderwerp	Passage Miljoenennota en Rijksbegroting	Toelichting/Duiding provincie
Bouwen	<p>Om ons land beter aan te passen aan klimaatverandering is uitwerking van het beleidsdoel 'water en bodem sturend' van groot belang. Dit gebeurt onder meer in de vorm van een ruimtelijk afwegingskader voor klimaatadaptieve gebouwde omgeving, dat samen met BZK wordt ontwikkeld. Hiermee geven we aan regionale en lokale overheden meer houvast voor het sturend laten zijn van het water- en bodemsysteem in de locatiekeuze van nieuwe ontwikkelingen, zoals woningbouw. Daarnaast wordt gewerkt aan de juridische borging van de landelijke maatlat voor een groene klimaatadaptieve gebouwde omgeving. Dit is onderdeel van de Nationale Aanpak Klimaatadaptatie Gebouwde Omgeving van de ministeries van BZK, IenW en LNV. De landelijke maatlat zet naast gevolgbeperking door overstromingen, wateroverlast, hitte en droogte ook in op bodemdaling en biodiversiteit (Begroting I&W 2024, p. 18-19).</p>	<p>Positief dat er aandacht is voor WBS en klimaatadaptief bouwen.</p>

	<p>Water en Bodem Sturend</p> <p>Het ministerie werkt in 2024 aan nadere uitwerking van gemaakte structurende keuzes en helpt andere overheden bij het regionaal en lokaal toepassen ervan. In een uitvoeringsagenda werken rijkspartijen, gemeenten, provincies, waterschappen en vele andere betrokken partijen samen aan pilotprojecten, kennissessies, het beter delen en gebruiken van digitale data en oefenen met de nieuwe manier van doen. Ook werkt het ministerie aan bewustwording bij andere sectoren als de woningbouw en de energietransitie en verkennen we samen hoe zij water en bodem sturend kunnen maken (Begroting I&W 2024, p. 19).</p>	
Klimaatadaptatie algemeen	In de miljoenennota wordt geen specifieke aandacht besteed aan het onderwerp klimaatadaptatie, anders dan een verwijzing naar het deltafonds waar zoals elk jaar enkele miljarden zijn gereserveerd voor waterveiligheid, zoetwater, ect.	Positief dat de investeringen via het Deltafonds doorlopen. Jammer dat er geen extra middelen beschikbaar komen om de toenemende kosten van klimaatadaptatie te dekken (b.v. voor hittestress-gerelateerde maatregelen). Die kunnen niet uit het Deltafonds worden gefinancierd.
Landbouwbegroting	<p>Door klimaatverandering nemen de oogstrisico's in de wereld toe. Nederland kan ook een belangrijke rol blijven spelen met de productie van uitgangsmateriaal dat is aangepast aan de gewijzigde omstandigheden. [...]</p> <p>Om in de toekomst gewassen te kunnen telen die gezond zijn, beter bestand tegen ziekten en plagen en beter aangepast zijn aan droogte, hogere temperaturen en verzilting, streven we in Europees verband naar het toelaten van veilige technieken. (Begroting LNV 2024, p. 10)</p> <p>Dat geldt ook voor het Actieprogramma klimaatadaptatie landbouw, dat voorziet in kennisontwikkeling en -verspreiding over klimaatadaptatieve maatregelen, in een gebiedsgerichte aanpak om regionaal en bodemgericht maatwerk te kunnen leveren, en in risicomanagement en financiële ondersteuning. (Begroting LNV 2024, p. 11-12)</p> <p>We werken in 2024 aan klimaatadaptatie van natuur. Dat gaat zowel over klimaatadaptatie ván als klimaatadaptatie mét natuur. Dat gebeurt bijvoorbeeld door de inzet van nature based solutions. Dat zijn oplossingen die de natuur beschermen, herstellen en duurzaam gebruiken zodat de natuur en de</p>	<p>In de landbouwbegroting is veel aandacht voor klimaatadaptatie. Het opgenomen beleid is in lijn met ons provinciale beleid.</p> <p>Positief dat ook de kansen worden gezien van klimaatverandering voor de agrarische sector door anderen gewassen te gaan telen. Aandacht voor het tegengaan van invasieve exoten is belangrijk en zal in belang toenemen.</p> <p>Aanplanting van bomen is ook vanuit oogpunt klimaatadaptatie van belang, denk aan schaduwwerking tegen hittestress.</p> <p>Bij onderwerp dierenwelzijn helaas geen aandacht voor problemen zoals hittestress.</p>

	<p>ecosysteemdiensten die zij levert een oplossing kunnen bieden voor maatschappelijke opgaven. (Begroting LNV 2024, p. 12-13)</p> <p>De Agenda Natuurinclusief 2.0 voorziet in een publiek-privaat samenwerkingsverband voor 2024, met concrete acties per domein, maar ook acties die domeinen onderling kunnen versterken, zoals de bouw en de landbouw. Een ander belangrijk onderdeel van deze agenda is het vergroenen van financiële stromen. Ook zal meer ingezet worden op het meten en monitoren van natuurinclusiviteit. (Begroting LNV 2024, p. 12-13)</p> <p>We zetten ons met de bossenstrategie in voor behoud en aanplant van bomen en bossen. Deze strategie dient als bijdrage aan het Klimaatakkoord (Kamerstuk 32 813 nr. 342) en staat als doel in het Nationaal Programma Landelijk Gebied. Samen met onder andere provincies en Staatsbosbeheer zal in de periode tot 2030 37.400 hectare nieuw bos worden gerealiseerd en bestaand bos toekomstbestendig worden gemaakt (Kamerstuk 33 576 nr. 186). (Begroting LNV 2024, p. 13)</p> <p>Daarnaast zetten we ons in voor het wereldwijd behoud en herstel van bossen (Kamerstuk 30 196, nr. 708) (Begroting LNV 2024, p. 13)</p> <p>In 2024 werken we met andere overheden samen aan een verbeterde aanpak van invasieve exoten. (Begroting LNV 2024, p. 13)</p> <p>Om natuur in steden te versterken werken we met andere ministeries en overheden samen. Dat gebeurt via het programma Groen in en om de stad. (Begroting LNV 2024, p. 18)</p>	
<p>Aanpak op schade en gevolgen</p>	<p>Op de middellange termijn blijven vergrijzing en de risico's en gevolgen van klimaatverandering een grote uitdaging</p> <p>Het IPCC schrijft in zijn laatste rapport dat de kosten van niets doen uiteindelijk hoger zullen zijn in de toekomst.⁷⁵ Kosten komende uit klimaatverandering omvatten onder andere investeringen in klimaatadaptatie en klimaatmitigatie. Ook kunnen er economische kosten ontstaan als het gevolg van klimaatverandering zoals schade door extremer weer (langdurige droogte of juist extreme regenval en stormen). De keuze voor</p>	<p>Positief dat hier aandacht voor is dat de schades beperkt worden in de toekomst. De keuze op de aanpak is voor het volgend kabinet.</p>

	de aanpak van klimaatverandering is aan een volgend kabinet, bijvoorbeeld als het gaat om de beleidsmix tussen publieke en private investeringen. (Miljoenennota 2024, p. 41)	
--	---	--

Klimaatmitigatie

Onderwerp	Passage Miljoenennota en Rijksbegroting	Toelichting/Duiding provincie Utrecht
Klimaatfonds	<p>Belangrijkste mutaties: een gedetailleerde toelichting van mutaties is te vinden op de betreffende departementale begrotingen en, in het geval dat de middelen afkomstig zijn uit het Klimaatfonds i.o., in de proeve van begroting van het Klimaatfonds en het meerjarenprogramma Klimaatfonds. Uit het Klimaatfonds i.o. zijn extra uitgaven mogelijk gemaakt op het gebied van kernenergie, verduurzaming van de elektriciteitssector, energie-infrastructuur, vroege fase opschaling van hernieuwbare energiedragers zoals waterstof, verduurzaming van de industrie, en gebouwde omgeving. In totaal is € 24,6 mld uit het Klimaatfonds beschikbaar gesteld, deels voor nieuwe regelingen en deels voor het ophogen van bestaande regelingen. De departementale begrotingen bevatten ook uitgaven voor klimaatmaatregelen die op reguliere wijze gefinancierd worden (dus niet met middelen uit het Klimaatfonds) (Begroting EZK 2024, p. 340).</p> <p>In de instellingswet worden de bestedingsdoelen van het Klimaatfonds bepaald. Het Klimaatfonds heeft op basis van het wetsvoorstel als doel het faciliteren van maatregelen om de mondiale stijging van de temperatuur en de verandering van het klimaat te beperken door middel van het beschikbaar stellen van financiële middelen voor:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ een broeikasgas-neutrale energievoorziening in 2050; ○ het stimuleren van de implementatie van technieken voor energie-efficiënte en het stimuleren van de toepassing van hernieuwbare energie en 	Er zijn additionele middelen aan het Klimaatfonds (EZK-begroting) toegevoegd voor urgente klimaatverplichtingen van het kabinet.

	<p>overige broeikasgasreducerende technieken en maatregelen in het bedrijfsleven;</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ het stimuleren van de toepassing van technieken voor energie-efficiëntie en van hernieuwbare energie in de gebouwde omgeving. (Begroting EZK 2024, p. 128). <p>Als grote klimaatgerelateerde maatregelen uit het HVP (bijvoorbeeld «Wind op Zee» en «ISDE», beide gefinancierd uit het Klimaatfonds) geen doorgang meer zouden vinden, wordt de verplichte klimaatcoëfficiënt van 37% niet meer gehaald en wordt ook dan niet langer voldaan aan de Europese vereisten. (Miljoenennota 2024, p. 104)</p> <p><i>Uitgavenmutaties met beslag op budgettaire ruimte - 13. Schuif klimaatfondsmiddelen</i> Deze kasschuif is tot stand gekomen om de overboekingen van het Klimaatfonds te faciliteren. In het voorjaar is besloten om een totaal van 8 miljard euro over te hevelen. Dit is deze zomer verwerkt. Daarnaast is aanvullend hierop nog besloten om 3 miljard euro over te hevelen. (Miljoenennota 2024, p. 78).</p>	
<p>Aanvullende reductie</p>	<p>Om aanvullende CO₂-reductie te realiseren heeft het kabinet wel besloten om het restemissiedoel voor de industrie te verhogen met 0,5 Mton tot 29,1 Mton. De aanvullende reductie zal gerealiseerd worden door verbreding van de maatwerkaanpak naar cluster zes bedrijven (0,3 Mton) en reductie van emissies bij afvalwater- en rioolzuiveringsinstallaties. Bij de verbreding van de maatwerkaanpak zal, conform eerdere afspraken, worden geborgd dat de bijbehorende dispensatierechten niet meer gebruikt kunnen worden. De eventueel benodigde financiële ondersteuning van bedrijven bij het doen van de benodigde investeringen loopt via de eerder hiervoor in voorjaar beschikbaar gestelde middelen in het Klimaatfonds (1,23 miljard euro, zie ook MJP 2024). (Miljoenennota 2024, p. 48).</p> <p>De duurzaamheidstransitie kan niet alleen</p>	<p>Het accent in de Miljoenennota en in de Rijksbegroting ligt dit jaar op klimaat. Dit in tegenstelling tot de Nota van vorig jaar waarin klimaatmitigatie nauwelijks expliciete aandacht kreeg.</p> <p>Aangegeven wordt dat er grenzen aan de groei zitten en het accent ligt op brede welvaart.</p> <p>Om de CO₂-doelen in PU te halen is het oplossen van de netcongestie topprioriteit en een belangrijke voorwaarde voor het versnellen van de energietransitie en het reduceren van de broeikasgasemissies. Dit is terug te zien in de EZK-begroting, bijvoorbeeld bij de efficiëntere benutting van elektriciteitsnetten en bij de toekomstbestendigheid van</p>

	<p>bijdragen aan de vermindering van risico's door klimaatverandering, maar kan ook positieve gevolgen hebben voor de gezondheid van mensen. (Miljoenennota 2024, p. 20).</p> <p>Gezien de demissionaire status van het kabinet, is besloten om vooralsnog geen invulling te geven aan de drie openstaande lastenmaatregelen uit het klimaatpakket van het voorjaar, maar besluitvorming hierover aan de formatie te laten. Dit betreft de maatregelen Betalen naar Gebruik, de afbouw van fossiele subsidies en de taakstelling van 1,2 Mton CO₂-reductie via tariefaanpassingen van de energiebelasting. (Miljoenennota 2024, p. 48).</p> <p>Het kabinet heeft dit voorjaar een klimaatbeleidspakket aangekondigd. Hierin stelt het kabinet aanvullend beleid voor om de emissiereductiedoelstelling voor 2030 te halen. Dit beleid bestaat uit meerdere klimaatmaatregelen. Het kabinet stelt voor om het prijspad van de minimumprijs voor CO₂-uitstoot voor zowel de elektriciteitssector als de industrie vanaf het jaar 2024 te verhogen. Hiermee hoopt het kabinet bedrijven te stimuleren om in hun investeringskeuzes rekening te houden met de gevolgen van broeikasgasemissies voor het klimaat door zekerheid te geven over de minimale kosten van CO₂-uitstoot. Verder stelt het kabinet voor om de 86 Wet aanvullende regelingen hersteloperatie toeslagen. Tweede Kamer, vergaderjaar 2023–2024, 36 410, nr. 1 84 energiebelasting op een aantal punten te wijzigen. Er wordt voorgesteld het verlaagde tarief voor de glastuinbouwsector af te schaffen en een beperking op te leggen in de vrijstelling van de elektriciteits-opwekking. Het kabinet wil met deze voorstellen glastuinbouw en industrie een prikkel tot verduurzaming te geven. Om ook de overgang naar een fossielvrije economie te stimuleren, stelt het kabinet voor om per 1 januari 2025 ook warmte en elektriciteit voor eigen gebruik te belasten met energiebelasting. Deze maatregelen liggen besloten in het wetsvoorstel Belastingplan 2024, het wetsvoorstel Fiscale klimaatmaatregelen glastuinbouw en het wetsvoorstel Fiscale</p>	<p>energienetwerken. In 2025 wordt door de Raad voor het Openbaar Bestuur het onderzoek naar de uitvoeringslasten van het Klimaatakkoord herijkt. Hiervoor zal de PU bij het Rijk subsidie aanvragen voor dekking van de uitvoeringslasten.</p>
--	---	---

	<p>klimaatmaatregelen elektriciteit en industrie. (Miljoenennota 2024, p. 84/85).</p> <p>Toekomstbestendigheid energienetwerken (netcapaciteit) Het gaat hierbij om versterking van capaciteit bij provincies en mogelijk regiogemeenten om het voorbereidingstraject van netverzwaringen en uitbreidingen te versnellen. Zonder extra capaciteit is dit niet mogelijk. Dit is onderdeel van het Landelijk Actieprogramma Netcongestie (LAN). De middelen zijn bedoeld voor 2024 en 2025. In 2025 wordt het onderzoek van de Raad voor Openbaar Bestuur naar de uitvoeringslasten van het Klimaatakkoord herijkt. Eventuele verdere kosten voor dit onderdeel kunnen daarbij worden meegenomen. (Begroting EZK 2024, p. 347).</p>	
--	---	--

Cultuur en Erfgoed

Onderwerp	Passage Miljoenennota en Rijksbegroting	Toelichting/Duiding provincie Utrecht
Cultuur	<p>De uitgaven aan cultuur blijven over de jaren heen constant. Er is sinds 2022 structureel geïnvesteerd naar aanleiding van het coalitieakkoord, waardoor de uitgaven constant blijven op ruim 1,3 miljard euro. (Bijlagen Miljoenennota OCW, p. 194)</p> <p>In het rapport 'Elke regio telt!' constateren drie adviesraden dat welvaart en welzijn op een aantal plekken in Nederland achterlopen. Ze stellen dat er aanzienlijke regionale verschillen bestaan en dat sommige gebieden te maken hebben met een stapeling van achterstanden en mensen daar minder kansen krijgen dan elders.(...) Hierbij zijn alle aspecten die relevant zijn voor brede welvaart van belang om in ogenschouw te nemen, bijvoorbeeld infrastructuur, veiligheid, gezondheid, economische ontwikkeling en cultuur, zoals monumenten en bibliotheken (Miljoenennota 2024, p. 14)</p>	<p>Beleidsarme miljoenennota. Investerings vanuit het Rijk in cultuur blijven constant.</p> <p>Inhoudelijk wordt vooral de relatie gelegd met brede welvaart (bestaanszekerheid) en inclusie.</p>

Erfgoed	<p>Erfgoed en monumenten komen in de Miljoenennota en toelichtende teksten nauwelijks aan bod.</p> <p>Er worden diverse ontwikkelingen op gebied van erfgoed, monumenten en archeologie geschetst (Begroting OCW 2024, p. 29).</p> <p>Tabel 4 Intensiveringen Grote monumenten (Begroting OCW 2024, p. 29, blz. 38)</p>	<p>(Behalve als belangrijke en terechte pijler ten dienste van de brede welvaart).</p> <p>Hoe deze ontwikkelingen doorwerken in de financiële tabellen is onduidelijk. De genoemde ontwikkelingen (als duurzaamheid, Faro) zijn bekend en sluiten aan op thema's voor erfgoed in het coalitieakkoord PU. Gemist wordt erfgoed in ruimtelijke context.</p> <p>Zien (nog) geen structurele oplossing voor restauratie van grote monumenten terug. Blijft vooralsnog bij incidentele middelen voor 2023. Terwijl hier juist belangrijke landelijke lobby voor gaande is.</p>
Recreatie		<p>Rondom recreatie zijn er geen nieuwe dingen te melden, noch in de Miljoenennota, noch in de respectievelijke begrotingen. De transformatie van vakantieparken naar woningen staat genoemd, maar dat is bekend beleid. In de Miljoenennota gaat het even over de verdeling van de schaarse ruimte, maar daar wordt recreatie niet bij genoemd.</p>
Sport		<p>Op de al bekende toezegging na dat de provincies worden meegenomen in de uitwerking van de sportwet, is hier ook niks nieuws te melden voor de provinciale doelstellingen.</p>

Water en Bodem

Onderwerp	Passage Miljoenennota en Rijksbegroting	Toelichting/Duiding provincie Utrecht
Bodem en water sturend	<p>Uitgangspunten van het nieuwe mestbeleid zijn verder een grondgebonden melkveehouder en transparante afvoer en hoogwaardige mestverwerking van mest van niet-grondgebonden bedrijven en een gebiedsgerichte aanpak in gebieden waar</p>	<p>Goed dat het Rijk iets aan de hoge mestdruk wil doen. Echter, mestverwerking is een end-of-pipe oplossing waar alsnog een restafval stroom blijft en de installaties zijn</p>

	doelen voor waterkwaliteit niet gehaald worden. (Begroting LNV 2024, p. 11).	niet zonder risico's. Waterschappen hebben hier zorgen over.
Bodem en ondergrond	lenW streeft ernaar om in 2024 het programma bodem en ondergrond vast te stellen. Het programma bouwt voort op de structureerde keuzes uit Water en Bodem sturend en de samenwerkingsafspraken Bodem en Ondergrond. Het programma wordt vormgegeven in samenwerking met decentrale overheden. (Begroting I&W 2024, p. 21).	Positief dat het Rijk streeft om het programma vast te stellen. Het is positief dat het Rijk budget beschikbaar stelt voor het verder ontwikkelen van kennis, waaronder het onderwerp vitale bodems.
Waterkwaliteit	Samen met gemeenten en waterschappen en provincies werkt het Rijk verder aan het Impulsprogramma KRW. Een stevige inzet met aanvullende maatregelen om te voldoen aan de eisen van de KRW in 2027. Afgesproken maatregelen en belemmeringen wegnemen, ook regelgeving. Integrale ruimtelijke maatregelen NPLG, zoals beekherstel. Intensiveren aanpak stoffen van bron tot zuivering en handhaving. In 2024 beeld van resterende opgaven en handelingsperspectief en verantwoording 2027. (Begroting I&W 2024, p. 21).	Dit komt overeen met wat al in gang gezet is. Het is aan de PU om hiervan ook een vertaling te maken naar de eigen organisatie. Wat kan de PU bijdragen aan het realiseren van het Impulsprogramma KRW.
Waterkwaliteit	Subsidieregeling behoud grasland (€ 52,6 mln.). Voor landbouwbedrijven die gebruikmaken van derogatie is er de komende jaren een subsidie. Deze subsidie is bedoeld om het aantrekkelijk te maken grasland te behouden zodat de waterkwaliteit in Nederland niet achteruit gaat. Daarnaast wordt met deze regeling voorzien in een tijdelijke tegemoetkoming in de extra kosten die deze bedrijven moeten maken door de versnelde afbouw van derogatie. In totaal is hier meerjarig € 130 mln. voor beschikbaar gesteld. (Begroting LNV, p. 40).	Als gevolg van het vervallen van de derogatie kunnen agrarische bedrijven die veel mest produceren deze mest niet kwijt. Op een maisperceel mag meer mest worden opgebracht, wat alsnog de beoogde verbetering van de waterkwaliteit in de weg staat. Met deze subsidieregeling hoop de regering dat dit niet massaal zal gebeuren. Een dergelijke regeling is passend voor een tijdelijke overgangssituatie, maar wij dringen aan op een brongerichte, structurele oplossing.
Waterkwaliteit	Toelichting op de financiële instrumenten Waterkwaliteit 24,8 mln via verschillende instrumenten. Waaronder monitoring gewasbescherming en nutriënten en Deltaplan Agrarische waterbeheer. (Begroting I&W 2024, p. 47).	Belangrijk dat het Rijk investeert in monitoring van gewasbeschermingsmiddelen en nutriënten. Daarmee wordt de opgaven en de bron duidelijk en kunnen we realistische en effectieve maatregelen formuleren. Belangrijk dat het Rijk investeert in de verduurzaming van de agrarische sector met het oog op water en bodem kwaliteit.

Duurzaam gebruik van de ondergrond	In 2024 wordt het programma Bodem en Ondergrond van het Rijk vastgesteld met als doel het duurzaam en veilig en efficiënt gebruik van bodem en ondergrond	Dit sluit goed aan en kan ons helpen bij de ambities uit het coalitieakkoord: De ondergrond wordt steeds drukker. We pakken meer regie op de ordening van de ondergrond. Dit doen we door samen met medeoverheden een gebiedsgerichte 3D-systematiek van de ondergrond te ontwikkelen. De ondergrond kan hiermee zorgvuldig en optimaal benut worden voor meerdere opgaven, zoals een veilige drinkwatervoorziening en de benutting van bodemenergie voor de energietransitie.
Bodemsanering	Herijking bodemregelgeving	Regelgeving is verouderd (stamt uit 2008). Doel is om tot een goed stelstel te komen waarin bescherming en benutting van de bodem in evenwicht zijn. Sluit goed aan bij ons Bodem- en Waterprogramma.
Vitale bodems	3.2 Artikel 13 Bodem en Ondergrond Vitale bodems zijn essentieel om klimaatneutraliteit te bereiken en weerbaarder te worden tegen klimaatverandering, om een schone en circulaire economie te ontwikkelen, het biodiversiteitsverlies om te buigen, de menselijke gezondheid te beschermen, woestijnvorming te stoppen en bodemdegradatie te keren binnen Europa. De komende jaren zal gewerkt worden aan de uitwerking van deze richtlijn. (Begroting I&W 2024, p. 57).	Dit sluit goed aan bij ons Bodem- en waterprogramma. We zijn nu actief bezig met vitale bodems, ook in relatie met het UPLG.
Vitale bodems	Financiële instrumenten: incidentele subsidie voor verduurzaming agrarische sector. (Begroting I&W 2024, p. 59).	Belangrijk dat het Rijk investeert in de verduurzaming van de agrarische sector met het oog op water en bodemkwaliteit.
Waterbeschikbaarheid en waterveiligheid	IenW opdrachtgever voor de bovenregionale stresstesten en geeft ondersteuning aan decentrale overheden. (Begroting I&W 2024, p 18).	Goed dat het Rijk decentrale overheden ondersteunt bij de uitvoering van de bovenregionale stresstesten. PU is in samenwerking met NH gestart met een scoping studie voor de uitvoering van de bovenregionale stresstest voor het Amsterdam-Rijnkanaal en Noordzeekanaal gebied.

Waterbeschikbaarheid en waterveiligheid	In 2023 wordt het programma Integraal Riviermanagement vastgesteld door IenW. (Begroting I&W 2024, p. 21).	Belangrijk dat er nu een programma komt waarin ook duidelijkheid wordt gegeven over de samenwerking tussen Rijk en regio. PU heeft behoefte aan een goede samenwerking om ervoor te zorgen dat er gezamenlijk uitvoering kan worden gegeven aan benodigde systeemmaatregelen.
Waterbeschikbaarheid en waterveiligheid	Het Rijk investeert in waterveiligheid om te voldoen aan de wettelijke normen van de primaire keringen. (Deltafonds Rijksbegroting 2024, p. 12). Deltaprogramma Zoetwater heeft als doel in 2050 weerbaar te zijn tegen watertekorten. Om zoetwaterdoelen te realiseren worden maatregelen getroffen voor het robuuster maken van het watersysteem en gevolgen van droogte/ en lage rivierafvoeren te beperken. Er is circa 250 miljoen beschikbaar voor zoetwater vanuit deltafonds. (Deltafonds Rijksbegroting 2024, p. 25).	We zijn positief dat het Rijk net als voorgaande jaren blijft investeren in de waterveiligheid en om de zoetwater doelen te realiseren. Het maatregelenpakket zoetwater is een voortzetting van afgelopen jaar. PU is betrokken bij diverse zoetwaterregio's en werkt samen met regionale partners om ervoor te zorgen dat maatregelen worden uitgevoerd.
Waterbeschikbaarheid en waterveiligheid	Ministerie JenV onderzoekt de positie en rol van de waterschappen in crisisbeheersing om samenwerking met veiligheidsregio's te versterken. (Begroting J&V 2024, p. 241).	Goed dat er wordt onderzocht wat de rol van de waterschappen is bij crises. Wel is er behoefte om het onderzoek breder in te steken om ervoor te zorgen dat alle partijen een duidelijk beeld hebben van rol en positie. Er moeten afspraken gemaakt worden, zowel regionaal als bovenregionaal, hoe communicatie tijdens crises wordt georganiseerd. In het advies van de beleidstafel Hoogwater en Wateroverlast wordt ook aangegeven dat regionale samenwerking tussen ketenpartners geïntensiveerd moet worden.
Waterkwaliteit opkomende stoffen	Om aanvullende CO2 reductie van emissies bij afvalwater- en rioolzuiveringsinstallaties. (Miljoenennota 2024, p. 48).	Goed dat het Rijk middelen beschikbaar stelt voor de aanpak van emissies bij rioolwater zuiveringsinstallaties. Dit helpt de huidige doelen dichterbij te brengen, maar ook de opkomende stoffen, zoals medicijnresten, te verminderen.
Waterkwaliteit opkomende stoffen	Daarom werken we aan het voorbereiden van beheersmaatregelen voor diverse stoffen. Hiertoe behoort ook het innemen van een	Goed dat het Rijk in toenemende mate gaat acteren op de risico's van PFAS. Als een Europees verbod niet

	standpunt op het definitieve voorstel voor een Europees verbod voor poly- en perfluoralkylstoffen (PFAS). Deze wordt in de loop van 2024 verwacht. Daarnaast zet Nederland zich actief in op een goede en ambitieuze herziening van de Europese REACH-verordening (Registratie, Evaluatie, Autorisatie en restrictie van Chemische stoffen). We verwachten eind 2023 een Europees voorstel. (Begroting I&W 2024, p. 16).	haalbaar is dan is Nationaal beleid een gewenste vervolgstap.
Energie uit de ondergrond	Het klimaatakkoord, klimaatfonds en nationaal groeifonds zetten fors in op de ontwikkeling van geothermie in Nederland om de klimaatdoelen in 2030 te kunnen halen. Het Rijk reserveert extra middelen om de potentie, mogelijke risico's en versnelling van aardwarmte projecten mogelijk te maken. (Begroting EZK 2024, p. 49).	Goed dat het Rijk meer middelen reserveert voor versnelling van studies naar potentie en risico's van aardwarmte (geothermie).

Financiën

Onderwerp	Passage Miljoenennota en/of Rijksbegroting	Toelichting/duiding provincie Utrecht
Fiscaliteit	De maximale onbelaste reiskostenvergoeding die een werkgever aan werknemers mag vergoeden wordt voor zakelijk gemaakte reiskosten verhoogd van 22 naar 23 eurocent per kilometer. (Miljoenennota 2024, p. 56)	De onbelaste reiskostenvergoeding is een gerichte vrijstelling in de loonbelasting. Op basis van deze vrijstelling kan de werkgever (lees: PU) een hogere vergoeding toekennen voor zakelijke kilometers, inclusief woon-werkkilometers, zonder dat de werknemer hierover loonbelasting hoeft te betalen.
	Het percentage van de eerste schijf van de vrije ruimte van de werkkostenregeling wordt met ingang van 1 januari 2024 verlaagd van 3% naar 1,92%. (Wetsvoorstel Overige fiscale maatregelen 2024 (OFM 2024), P. 33)	Door de verlaging van het percentage van de eerste schijf van de vrije ruimte van de werkkostenregeling, kan de werkgever (lees: PU) minder onbelast aan de werknemer vergoeden en/of verstrekken.
Accres Provinciefonds	De bijstelling van de begroting 2023 van het Rijk leidt tot een lager accres in 2023 en verder van circa 43,6 miljoen (P.317, bijlage miljoenennota). Maar de hogere uitgaven van 2024 zorgen voor een toename van het accres van die jaarschijf van ruim 375 miljoen per jaar t/m 2025. Vanaf het jaar 2026 speelt alleen nog	De onderbesteding van het Rijk in 2023 leidt tot een bijstelling van het eerdere accres vanuit dit jaar. Betekent voor de PU circa 4 miljoen minder per jaar in de periode 2023 t/m 2026. Echter, de nieuwe plannen van 2024 inclusief loon/prijs-effect zorgen

	<p>het loon-prijseffect een rol, dat dan 154 mln. (2026) en 152 mln. (2027) bedraagt. (P.317, bijlage miljoenennota).</p> <p>Het kabinet stelt 2,75 miljard euro beschikbaar in 2028 voor het provinciefonds. Iedere miljoenennota worden het bedrag over vijf jaar voor het eerst zichtbaar.</p>	<p>voor een toename van het accret/m 2025. Dit bedraagt voor de PU mogelijk circa € 34 miljoen per jaar. Per saldo dus effect verwacht van 2024-2025 van circa 30 miljoen erbij per jaar.</p> <p>De precieze financiële effecten voor de PU worden op korte termijn doorgerekend op basis van de septembercirculaire en daarna via een Statenbrief met PS gedeeld.</p>
--	---	--

Bestuur

Onderwerp	Passage Miljoenennota en/of Rijksbegroting	Toelichting/duiding provincie Utrecht
Elke regio telt	<p>Kansen en uitdagingen per regio verschillen. Het Rijk investeert samen met de regio's, door middel van de Regiodeals, in het versterken van brede welvaart die goed aansluit op het specifieke karakter van een regio. In 2024 wordt verdergegaan met de uitvoering van de al gesloten deals en wordt een nieuwe mogelijkheid voor het sluiten van Regiodeals opengesteld. (Begroting BZK 2024, p. 9)</p> <p>Het kabinet neemt de drie adviezen uit het rapport Elke regio telt! als vertrekpunt en gaat deze samen met inwoners, medeoverheden, bedrijven en maatschappelijke organisaties uitwerken. (Begroting BZK 2024, p. 9)</p> <p>Om de rijksoverheid meer zichtbaar en toegankelijk voor mensen in de regio te maken, werkt het kabinet aan een betere spreiding van rijksdiensten en rijkswerkgelegenheid over het land. (Begroting BZK 2024, p. 9)</p>	O.a. regiodeals. Ook relatie met maatschappelijk onbehagen.
Democratische vernieuwing	Te veel mensen in Nederland hebben het gevoel dat zij onvoldoende een stem hebben in de besluiten die hen raken. Het Rijk zorgt er daarom voor dat inwoners, ook om de brede welvaart te verhogen, meer betrokken	Op te pakken in o.a. participatie en participatieverordening.

	worden en waar mogelijk inspraak krijgen bij keuzes en vragen rond urgente maatschappelijke transitie. Daarom ook het wetsvoorstel Versterking participatie op decentraal niveau. (Begroting BZK 2024, p. 11)	
Betrouwbare informatie en maatschappelijke stabiliteit	Optreden tegen de verspreiding van desinformatie. Rijk werkt samen met andere betrokken partijen om de invloed van desinformatie te verminderen. (Begroting BZK 2024, p. 11)	
Grondrechten / constitutionele toetsing	Voortzetting van de uitwerking van een voorstel dat ertoe strekt toetsing door de rechter van wetten aan verschillende grondrechten mogelijk te maken: constitutionele toetsing. Het streven is om eind 2023 een voorstel tot wijziging van Grondwet in consultatie te brengen. Dit voorstel zal in 2024 verder in procedure worden gebracht. De door het kabinet aan de Raad van State en de Kamers voorgelegde voorstellen ter uitvoering van de Staatscommissie Parlementair stelsel (commissie-Remkes) worden (verder) in behandeling genomen. Daarnaast bezinnen wij ons op het Nederlandse systeem van geschilbeslechting in het verkiezingsproces. (Begroting BZK 2024, p. 11)	Van belang bij o.a. decentralisatie.
Versterking decentraal bestuur en Actieagenda Sterk Bestuur	Er wordt geïnvesteerd in onderlinge samenwerking en goede ondersteuning van provincies, gemeenten en waterschappen. Ook richt de agenda zich op concrete acties waarmee bijgedragen wordt aan een passende verdeling van taken en bevoegdheden over de verschillende overheden en een goede balans tussen ambities, taken, middelen en uitvoering. In 2024 richt het Rijk zich op de uitwerking van het beleidskader decentraal bestuur en de toepassing van de Uitvoerbaarheidstoets Decentrale Overheden (UDO) die per januari 2023 van kracht is. (Begroting BZK 2024, p. 13)	Van belang voor decentralisatie van taken, bevoegdheden en financiën.

	<p>De inzet op de nieuwe Actieagenda Sterk Bestuur zal vanaf 2023 ook gemonitord worden. Het gaat dan om een continue proces om de voortgang te bezien en de effectiviteit van inzet en instrumenten te bepalen. Dit proces zal zich deels vertalen in de evaluatie van concrete beleidsinstrumenten zoals de Uitvoerbaarheidstoets Decentrale Overheden (UDO). Daarnaast zal ook breder gekeken worden naar de manier waarop de nieuwe taken in de werkorganisatie zijn/worden belegd. (Begroting BZK 2024, p. 313)</p> <p>Er wordt geïnvesteerd in toereikende en adequate ondersteuning van raden en staten. De trend om medeoverheden te bekostigen via geormerkte specifieke uitkeringen gaat ten koste van hun autonomie. Daarom past het Rijk het uitkeringsstelsel aan. De bestaande uitkeringsvormen moeten in aangepaste vorm ook geschikt zijn voor de bekostiging van interbestuurlijke samenwerking. (Begroting BZK 2024, p. 13-14)</p>	
<p>Werken aan een overheid die betrouwbaar, dienstbaar en rechtvaardig is</p>	<p>De rijksdienst moet in verbinding staan met de samenleving, politiek, beleid en de organisaties in de uitvoering. Hoewel efficiëntie en doelmatigheid van de overheid als geheel onverminderd nastrevenswaardig blijven, is het van belang om niet langer uit te gaan van New Public Management waarbij de focus is gericht op verkokerde sturing en de prestaties van de eigen organisatie, maar te werken vanuit het toevoegen van publieke waarde («public value»). De maatschappelijke opgave en de dienende functie van de overheid ten opzichte van de samenleving zijn de uitgangspunten. De overheden werken daarbij samen, over grenzen van organisaties heen.</p> <p>In 2024 zullen bij de verdere ontwikkeling van een nieuwe sturingsfilosofie voor de (centrale) overheid nieuwe vormen van sturing en verantwoord worden ontwikkeld, waarbij de maatschappelijke opgave en het realiseren van waarden die we als samenleving zinvol vinden, centraal staan. Daar waar de kaders voor de verschillende organisatievormen de gewenste sturing en</p>	<p>Nog uit te werken in trajecten/processen. Ook PU wil beter in verbinding staan met de samenleving. Denken aan loyale tegenspraak, ambtelijk vakmanschap, open dialoog, moreel kompas, ambtelijk-bestuurlijk samenspel e.d.</p>

	<p>verantwoording niet ondersteunen of zelfs belemmeren, wordt die kaderstelling aangepast of worden voorstellen daartoe voorbereid. (Begroting BZK 2024, p. 21)</p> <p>Verschillende rijksbrede initiatieven bieden ondersteuning aan de nieuwe manier van werken, zoals een gewijzigde ambtseed, een gids Ambtelijk Vakmanschap waarin de gezamenlijke basisprincipes en waarden voor ons werk zijn beschreven, het Beleidskompas en dialoogvoering over ethische en morele vraagstukken op de werkvloer. Daarnaast wordt blijvend geïnvesteerd in gedrags- en cultuurverandering, waarbij het werken in het algemeen belang van de samenleving steviger tot uitdrukking is gebracht. (Begroting BZK 2024, p. 21-22)</p>	
<p>Ondermijnende criminaliteit</p>	<p>Ondermijnende criminaliteit heeft het risico in zich de instituties in een land te verzwakken, naast de schadelijke directe effecten van criminaliteit op de slachtoffers ervan. Voor het functioneren van de democratische rechtsstaat is het essentieel dat journalisten, juristen en politieke ambtsdragers hun werk goed en veilig kunnen uitvoeren. (Miljoenennota 2024, p. 22,)</p> <p>Veiligheid Veiligheid in binnen- en buitenland is een fundament voor brede welvaart. Zo hebben onder andere misdaad en (on)veiligheidsgevoelens een grote invloed op de kwaliteit van leven. Er is sprake van een stijgende tendens in nieuwe vormen van criminaliteit, zoals online oplichting en fraude, hacken of online bedreiging en intimidatie. Handhaving en preventie zijn ook voor deze nieuwe vormen van criminaliteit van groot belang om veiligheid te waarborgen. Vertrouwen in politie en justitie kan het veiligheidsgevoel van mensen vergroten. (Miljoenennota 2024, p. 16-17)</p> <p>Handhaving en preventie zijn nodig om criminaliteit tegen te gaan. Preventie kan door te focussen op het beschermen van kwetsbare jongeren en op het voorkomen dat zij de criminaliteit ingaan. Met name situationele preventie is bewezen effectief</p>	<p>Het Regionale Informatie- en Expertise Centra (RIEC) Midden-Nederland is een van onze belangrijkste samenwerkingspartners in de bestrijding van ondermijnende criminaliteit. Daarom zijn projectgelden voor de uitvoering van integrale versterkingsprogramma's in de regio voor ons van belang.</p> <p>Samen met het RIEC Midden-Nederland willen we ook in 2024 weer diverse kennisbijeenkomsten over ondermijning en de Wet Bibob organiseren (zie ook PU programmabegroting 2024).</p>

	<p>voor preventie. Dit gaat over het beïnvloeden van de gelegenheid voor het plegen van criminaliteit. Ook systeemgerichte programma's voor jongeren leveren bescheiden positieve resultaten op. (Miljoenennota 2024, p. 16-17)</p> <p>De georganiseerde misdaad heeft zich diep in onze maatschappij geworteld. Op verschillende plekken is dit pijnlijk duidelijk: in onze havens waar drugs wordt gesmokkeld, in het buitengebied waar drugsafval wordt gedumpt en in onze woonwijken waar kinderen worden geronseld voor de drugscriminaliteit. Dit ondermijnt en bedreigt onze samenleving en rechtsstaat. De aanpak van de georganiseerde drugscriminaliteit is daarom één van de topprioriteiten van het huidige kabinet. Deze is de afgelopen jaren verbreed naar een gezamenlijke en samenhangende aanpak. We zetten in op het versterken van de samenhang en samenwerking tussen partners en van initiatieven en samenwerkingsverbanden op regionaal, landelijk en internationaal niveau. (Begroting JenV 2024, p 10-11)</p> <p>RIEC De RIEC's ondersteunen de samenwerkingspartners door te fungeren als knooppunt voor informatie, kennis en expertise. In 2024 ontvangen de RIEC's een reguliere bijdrage van in totaal € 24,9 mln. en € 28,9 mln. projectgelden voor de uitvoering van integrale versterkingsprogramma's in de regio. De bedragen zijn exclusief de loon- en prijsbijstelling (Begroting JenV 2024, p. 61)</p> <p>De brede aanpak georganiseerde, ondermijnende criminaliteit aanpak wordt in 2024 langs vier lijnen voortgezet en vormgegeven: voorkomen, verstoren, bestraffen en beschermen. In de afgelopen jaren zijn reeds structurele middelen ter beschikking gesteld aan partners voor de uitvoering van bovenstaande aanpak. Deze middelen worden opgenomen in de begroting van de partnerorganisaties en zo ook verantwoord. In 2024 wordt de domeinoverstijgende preventieve en wijkgerichte aanpak voortgezet; hiervoor is</p>	
--	--	--

	<p>vanuit het programma Ondernijning € 98 mln. beschikbaar. Er is in 2024 een bedrag van € 61 mln. beschikbaar voor de duurzame versterking van de regionale, integrale aanpak van ondernijnende criminaliteit. Onder coördinatie van de RIEC's worden versterkingsprogramma's in de regio uitgevoerd, waarmee de gezamenlijke slagkracht van de samenwerkende partners wordt vergroot. (Begroting JenV 2024, p. 64)</p>	
<p>Weerbaarheid politieke ambtsdragers</p>	<p>Politieke ambtsdragers en ambtenaren moeten zonder oneigenlijke druk van buitenaf hun ambt kunnen vervullen. Overheidsorganisaties hebben echter helaas steeds vaker te maken met agressie, intimidatie en andere ondernijnende invloeden. We zetten daarom met het Netwerk Weerbaar Bestuur in op meer weerbaarheid en veiligheid van decentrale politieke ambtsdragers en de ambtelijke organisaties. Hierbij richten we ons op het verhogen van de bewustwording van de risico's, onder meer door het (door middel van onderzoek) in beeld brengen van de kwetsbaarheden van gemeentelijke processen die vatbaar kunnen zijn voor ondernijning. Ook bieden we meer maatwerk bij de (preventieve) beveiligingsadviezen voor de woningen van decentrale bestuurders. Betrouwbaar bestuur is het fundament onder onze democratische rechtsstaat. Om de bestuurlijke integriteit te bevorderen richten wij ons in 2024 op preventieve maatregelen, zoals de screening van kandidaat-bestuurders op decentraal niveau. Politieke partijen vormen de brug tussen de samenleving en publieke besluitvorming. Deze publieke functie maakt het ook noodzakelijk dat politieke partijen transparant zijn over hun organisatie en financiering, zodat kiezers een vrije, goed geïnformeerde keus kunnen maken. Dit vraagt om nadere regels. Daarom is eind 2022 de Wet op de politieke partijen (Wpp) in consultatie gegaan. Door middel van het voorstel tot de Wpp beoogt het kabinet de positie van politieke partijen en onze democratie te versterken, en wordt het risico op ongewenste beïnvloeding verkleind. (Begroting BZK, p. 12)</p>	<p>Zoals ook benoemd in de programmabegroting 2024 is er extra aandacht voor politieke ambtsdragers in de PU voor ondersteuning in de omgang met agressie, intimidatie en grensoverschrijdend gedrag.</p> <p>De tekst uit de begroting van BZK is in lijn met onze aandacht voor Veilige Publieke Taak, binnen eigen organisatie en naar onze gemeenten toe. CvdK als hoeder van kwaliteit openbaar bestuur.</p>

Europa

Onderwerp	Passage miljoenennota en Rijksbegroting	Toelichting/Duiding provincie Utrecht
Europese begrotingsnorm	<p>Het begrotingstekort komt naar verwachting in 2024 uit op 2,9% bbp. Hiermee ligt het tekort binnen de Europese grenswaarde van 3% bbp. (Miljoenennota 2024, 34.)</p> <p>Het niveau van de overheidsschuld is in Europees en internationaal perspectief relatief laag en wordt gedrukt door de aanhoudend hoge inflatie. De schuldquote bedraagt naar verwachting 47,6% bbp in 2023 en 47,3% bbp in 2024 ruim onder de Europese grenswaarde van 60%. (Miljoenennota 2024, 36.)</p> <p>Gezien de ontwikkelingen van de schuldquote over de afgelopen 20 jaar en de beperkte naleving, kan worden gesteld dat het SGP niet volledig doeltreffend is geweest. (Miljoenennota 2024, 45.)</p> <p>De meerderheid van de landen in de eurozone voldoet niet aan de 60% bbp referentiewaarde voor de schuldquote uit de correctieve arm van het Stabiliteits- en Groeipact. (Miljoenennota 2024, 44.)</p> <p>Het aantal internationale en Europese garanties neemt de recente jaren toe. Deze ontwikkeling vergroot de afhankelijkheden en risicodeling tussen de Europese landen. (Miljoenennota 2024, 40.)</p>	<p>Op dit moment wordt in Europa onderhandeld over de herziening van het SGP (Stabiliteits- en Groeipact). In juni 2023 is de Nederlandse inzet voor het nieuwe SGP kenbaar gemaakt. Daarbij is benoemd dat het hervormde Europese begrotingsraamwerk voldoende ambitie moet bevatten wat betreft schuldafbouw en dat naleving en handhaving wordt verbeterd.</p> <p>Ook garanties krijgen daarbij specifieke aandacht. Een garantie legt geen direct beslag op de begroting, maar kan op termijn wel leiden tot kosten. Dit benadrukt des te meer het belang van een gezonde en stabiele financiële situatie binnen Europa met duidelijke regels en kaders.</p> <p>Dit zal nadrukkelijk ook aan de orde komen tijdens de onderhandelingen over de Europese begroting voor de periode 2027-2033, het meerjarig financieel kader (MFK). Nadrukkelijker dan voorheen wordt daarbij ook gekeken naar garanties.</p>
Europese financiële instrumenten	<p>Het niet uitvoeren van maatregelen uit het Herstel- en Veerkrachtplan (HVP) zal ertoe leiden dat Nederland (delen van) de 5,4 miljard euro mogelijk misloopt. (Miljoenennota 2024, p. 103).</p> <p>Het is daarom van belang dat alle maatregelen, maar in ieder geval diegene die gekoppeld zijn aan de verplichte onderdelen van een HVP, zoals de hervormingen en de investeringen die raken aan een landspecifieke aanbevelingen, gehandhaafd blijven. Miljoenennota 2024, p. 104).</p>	<p>Nederland heeft via het HVP de beschikking over 4 miljard Euro in de vorm van Europese leningen en subsidies. Als door het heroverwegen en/of temporiseren van een maatregel niet langer wordt voldaan aan deze strikte eisen of juridisch bindende mijlpalen en/of doelstellingen niet worden behaald, zal dit financiële gevolgen hebben in de vorm van een korting op de te ontvangen middelen. Dit geldt voor Nederland voor maatregelen op het</p>

	Het gehele HVP dient Q2 2026 afgerond te zijn. (Miljoenennota 2024, p. 103)	gebied van onder andere arbeids- en woningmarkt, digitalisering en klimaat, zoals 'Regie op de aanbodzijde van de woningmarkt', of grote klimaatgerelateerde maatregelen uit het HVP zoals 'Wind op Zee' of de Investeringssubsidie duurzame energie en energiebesparing (ISDE). Als deze niet doorgaan, wordt de verplichte klimaatcoëfficiënt van 37% niet meer gehaald en wordt ook dan niet langer voldaan aan de Europese vereisten met kortingen als gevolg.
Europees beleid klimaat en natuur	Met het Nederlandse en Europese klimaatbeleid worden belangrijke stappen gezet naar een klimaatneutrale samenleving in 2050. (Miljoenennota 2024, p. 118)	De uitbreiding van het Europees systeem voor emissiehandel (EU ETS) zorgt ervoor dat in 2030 bijna driekwart van alle uitstoot geprijsd wordt in de EU. De afgesproken afbouw van het aantal emissierechten zorgt ervoor dat de industrie in 2040 nagenoeg klimaatneutraal zal zijn, en dat de emissies in de gebouwde omgeving en het wegtransport met zo'n 85% zijn afgenomen ten opzichte van 1990. Daarnaast komt er voor een aantal goederen een koolstofheffing aan de Europese buitengrens en worden richtlijnen voor hernieuwbare energie en energie-efficiëntie verhoogd die we ook als PU moeten naleven.
Oekraïne	Veel van de binnenlandse regelingen zijn verbonden met de RTB (Richtlijn Tijdelijke Bescherming). In het najaar van 2022 heeft de Europese Commissie de duur van de bescherming onder de RTB met een jaar verlengd tot maart 2024. Aangezien het einde van het conflict voorlopig nog niet in zicht is, is de verwachting dat de RTB opnieuw wordt verlengd tot maart 2025. Het kabinet blijft zich inzetten voor de opvang van Oekraïense ontheemden en het aanbieden van de juiste voorzieningen. Hierbij verschuift de focus naar het uitvoeren van een beleid voor de langere termijn, gericht op het vergroten van participatie en zelfredzaamheid. (Miljoenennota 2024, p. 81)	Het kabinet blijft Oekraïne ondersteunen via een combinatie van militaire en humanitaire ondersteuning. In Nederland onder meer via het organiseren noodopvang en de medisch noodzakelijke zorg.

<p>Geopolitieke ontwikkelingen</p>	<p>De Nederlandse economie is sterk verweven met die van Europa en in toenemende mate ook met de rest de wereld. Deze verwevenheid zorgt voor economische veerkracht, maar maakt Nederland ook bovengemiddelde gevoelig voor ontwikkelingen op het wereldtoneel. (Miljoenennota 2024, p. 32).</p> <p>De financiële crisis en de eurocrisis, de coronapandemie en de inval van Rusland in Oekraïne hadden hun oorsprong buiten Nederland, maar hebben verstrekkende gevolgen gehad voor de Nederlandse maatschappij.</p> <p>We zien een verharding en verschuivingen van de geopolitieke verhoudingen. Economische sancties en restricties komen steeds vaker voor in het geopolitieke handelsbeleid van China, Rusland, de VS en de EU..</p> <p>Een grote afhankelijkheid van een of enkele landen voor de leveranties van specifieke goederen maakt ons kwetsbaar heeft ook de energiecrisis onderstreept. (Miljoenennota 2024, p. 32).</p> <p>Europese samenwerking is effectief gebleken in het verminderen van de afhankelijkheid van Rusland en is ook de te prefereren route voor andere strategische afhankelijkheden. (Miljoenennota 2024, p. 33)</p>	
------------------------------------	---	--

Data

Onderwerp (/zoekterm)	Passage Miljoenennota en/of Rijksbegroting	Toelichting/Duiding provincie Utrecht
Digitalisering	<p>Voor grote opgaves zoals energiezekerheid, defensie en veiligheid, klimaatverandering en digitalisering werkt Nederland ook internationaal samen. (Miljoenennota 2024, p. 17).</p> <p>Het is daarom van belang dat alle maatregelen, maar in ieder geval diegene</p>	<p>Veiligheid is belangrijk (denk aan TikTok verbod, Chinese/Russische hardware niet gebruiken), dit werkt vooral samen als we dit met z'n allen doen. GOVroam is een mooi nationaal voorbeeld.</p>

	<p>die gekoppeld zijn aan de verplichte onderdelen van een HVP, zoals de hervormingen en de investeringen die raken aan een landspecifieke aanbevelingen, gehandhaafd blijven. Dit geldt voor Nederland voor maatregelen op het gebied van onder andere arbeids- en woningmarkt, digitalisering en klimaat. (Miljoenennota 2024, p. 104).</p> <p>Daarnaast moet minimaal 20% van de HVF-middelen besteed worden aan maatregelen e van digitalisering, en minimaal 37% aan klimaatgerelateerde maatregelen. (Miljoenennota 2024, p. 104).</p>	<p>Samenwerking biedt kansen, ieder land heeft grotendeels dezelfde digitale behoeftes, burgers met veel of weinig digitale vaardigheden, behoefte aan regelgeving, etc.</p>
Technologieën	<p>Brede welvaart: Een mogelijkheid is dat de adoptie van computertechnologie in de late jaren negentig en vroege jaren nul heeft geleid tot aanzienlijke productiviteitsgroei, maar dat deze ontwikkeling inmiddels is uitgewerkt. In hoeverre doorontwikkeling van computertechnologie (in de vorm van AI) een vergelijkbaar effect heeft, is onzeker. Studies suggereren in elk geval dat productiviteitseffecten van computertechnologie ongelijk zijn verdeeld naar baantype en opleidingsniveau en dus niet in de breedte productiviteitsverhogend werken (Miljoenennota 2023, p. 113).</p>	<p>Burgers worden digitaal vaardiger, maar de verschillen worden ook groter (de ene vindt alles digitaal, de andere wil alsnog kunnen bellen, heeft hulp nodig).</p> <p>AI wordt belangrijker, vergeet de ethiek niet, algoritmeregister, etc</p> <p>AI wordt belangrijker, dus wij als PU moeten er kennis van hebben en beleid op hebben.</p>
Monitor/dashboard	<p>De Monitor Brede Welvaart & SDG's 2023 van het CBS laat zien dat brede welvaart in het 'hier en nu' zich overwegend positief ontwikkelt. (Miljoenennota 2023, p. 13)</p>	<p>Inzicht geven d.m.v. een monitor / dashboard. Hiervoor hebben we digitaal vaardige beleidsmedewerkers nodig en die ook nog eens snappen hoe dit het beste vormgegeven / getoond kan worden (en uiteraard inhoudelijke kennis nodig hebben), belangrijk UPP vraagstuk.</p> <p>En we hebben data analisten nodig die kunnen helpen de monitor vorm te geven. Naast de Brede welvaart monitor zijn er nog vele andere monitoren (in oprichting), waaronder de Klimaatmonitor.</p>